Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

ТОШКЕНТ оқшоми

Ўзбекистон Компартияси Тошкент шаҳар комитети ва халқ депутатлари шаҳар Советининг органи

Газета 1966 йил 1 июлдан чиқа бошлаган. № 31 (7. 120) 1990 йил 7 февраль, чоршанба Баҳоси 3 тийин

КПСС Марказий Комитетининг партия XXVIII съездига ҳаракат дастури лойиҳасини пухта ишлаб чиқиш Таҳрир комиссиясининг мажлислари тўғрисида

5 февраль куни М. С. Горбачев раислигида Таҳрир комиссиясининг биринчи мажлиси бўлди.

6 февраль куни М. С. Горбачев раислигида комиссия мажлисларида КПСС Марказий Комитетининг КПСС XXVIII съездига ҳаракат дастури лойиҳаси бўйича Пленум қатнашчилари киритаётган таклиф ва мулоҳазаларни кўриб чиқиш давом этди.

Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитетининг Пленуми тўғрисида ИНФОРМАЦИОН БИЛДИРИШ

1990 йил 5 февраль куни КПСС Марказий Комитетининг навбатдаги Пленуми иш бошлади. Пленум муҳокамасига қуйидаги масала киритилди:

КПСС Марказий Комитетининг партия XXVIII съездига ҳаракат дастури лойиҳаси тўғрисида.

Шу масала юзасидан Пленумда КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари М. С. Горбачев доклад қилди.

Пленум ишида КПСС марказий органлари таркибига кирмайдиган иттифоқдош республикалар Компартиялари Марказий Комитетларининг, ўлка, область ва округ партия комитетларининг биринчи секретарлари, иттифоқдош республикалар Олий Советлари Президиумларининг Раислари ва Министрлар Советларининг Раислари, бир гуруҳ шаҳарлар, районлар партия комитетларининг биринчи секретарлари, йирик бошланғич партия ташкилотлари парткомларининг секретарлари, шунингдек министрликларнинг, марказий идораларнинг, жамоат уюшмалари ва ташкилотларнинг раҳбарлари, олимлар, СССР Қуролли Кучларининг, оммавий ахборот воситаларининг вакиллари, мамлакат баъзи кўмир ҳавзаларининг шахтёрлари қатнашмоқдалар.

Музокараларда: Украина Компартияси Киев шаҳар комитетининг биринчи секретари А. И. Корниенко, КПСС Москва область комитетининг биринчи секретари В. К. Месяц, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари И. А. Каримов, СССР Давлат халқ таълими комитетининг раиси Г. А. Ягодин, Ленинград шаҳридаги «Ижорский завод» ишлаб чиқариш бирлашмаси парткомининг секретари Ю. П. Архипов, КПСС Москва шаҳар комитетининг биринчи секретари Ю. А. Прокофьев, РСФСР Олий Совети Президиуми Раисининг ўринбосари Т. Г. Иванова, Белоруссия Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Е.Е. Соколов, Донецк областидаги «Артёмуголь» ишлаб чиқариш бирлашмаси «Кочегарка» шахтасининг портлатувчи мастери К. Г. Фесенко, Латвия Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Я. Я. Вагрис, СССР Олий Совети Қурилиш ва архитектура масалалари комитетининг раиси Б. Н. Ельцин, КПСС Шимолий Осетия область комитетининг биринчи секретари А. С. Дзасохов, Украина Компартияси Киев область комитетининг биринчи секретари Г. И. Ревенко, СССР мудофаа саноати министри Б. М. Белоусов, СССРнинг Польша Республикасидаги Фавқулодда ва мухтор элчиси В. И. Бровиков, Молдавия Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари П. К. Лучинский, КПСС Ленинград область комитети ва шаҳар комитетининг биринчи секретари Б. В. Гидаспов, Украина ССР Фанлар академиясининг президенти Б. Е. Патон, Саратов электр агрегат ишлаб чиқариш бирлашмасининг катта мастери В. А. Шабанов, Озарбайжон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари А. Н. Муталибов, «В. И. Ленин номидаги Челябинск трактор заводи» ишлаб чиқариш бирлашмаси парткомининг секретари В. М. Платонов, СССР Министрлар Советининг Раиси Н. И. Рижков, М. В. Ломоносов номидаги Москва давлат университети парткомининг секретари И. И. Мельников, КПСС Иваново область комитетининг биринчи секретари М. А. Князюк, СССР ташқи ишлар министрининг биринчи ўринбосари А. Г. Ковалев, СССР маданият министри Н. Н. Губенко, Куйбишев областидаги «Пресс» заводи парткомининг секретари В. В. Козленков сўзга чиқдилар. Пленум материаллари «Правда» газетасида тўла равишда ва бошқа оммавий ахборот воситаларида баён тарзида эълон қилинади.

Пленумда КПСС Марказий Комитетининг партия XXVIII съездига ҳаракат дастури лойиҳасини пухта ишлаб чиқадиган ва муҳокама этилган масала юзасидан Пленум қарорини тайёрлайдиган Таҳрир комиссияси тузилди.

* * *

1990 йил 6 февралда КПСС Марказий Комитети Пленумида КПСС Марказий Комитетининг партия XXVIII съездига ҳаракат дастури лойиҳасининг ва шу масала юзасидан КПСС Марказий Комитети Бош секретари М. С. Горбачев докладининг муҳокамаси давом эттирилди.

КПСС Марказий Комитетининг Пленуми 7 февралда ўз ишини давом эттиради.

КПСС МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИНИНГ ПАРТИЯ XXVIII СЪЕЗДИГА ҲАРАКАТ ДАСТУРИ ЛОЙИҲАСИ ТЎҒРИСИДА

М. С. ГОРБАЧЕВнинг

1990 йил 5 февралда КПСС Марказий Комитетининг Пленумида қилган доклади

Ўртоқлар, коммунистлар, бутун жамиятимиз зўр қизиқиш ва сабрсизлик билан кутаётган жуда муҳим Пленумга тўпландик, десам фикримга қўшиласиз, деб ўйлайман. Марказий Комитетга КПСС аъзолари ва партиясизлардан, партия ташкилотлари ва комитетларидан, меҳнат коллективларидан, ишчилар ва деҳқонлар, зиёлилар, олимлар, ветеранлар ва ёшлардан таклифлар ва истаклар билдирилган минглаб хатлар келди. Телеграммалар ҳамон келиб турибди. Сизларнинг ўзларингиз ҳам йиғилишлар ва митингларнинг шоҳиди бўлдиларингиз, уларда кўпинча энг долзарб муаммолар турли позициялардан турибо, ўткир ва зўр қизиқиш билан муҳокама қилинмоқда. Бу йиғилишлар ва митингларнинг қатнашчилари ҳам ўз нуқтаи назарларини партия Марказий Комитетига етказишни истайдилар.

Буларнинг ҳаммаси биргаликда ўзига хос мўъжизадир. Унда жамиятимизда қайта қуриш йўлида, демократиялаш ва ошкоралик шароитида ҳозироқ юз берган ва юз бераётган чуқур ўзгаришлар акс этган. **Ҳозирги пайтда коммунистлар ва мамлакат барча гражданларини ҳаяжонга солаётган нарса — қайта қуриш тақдири, мамлакат тақдири ҳамда инқилобий ўзгартишларнинг ҳозирги, чамаси энг масъулиятли босқичида КПССнинг тутган ўрнидир.**

Жамият КПССнинг позициясини билишни истайди. Бинобарин Пленумимизнинг бутун аҳамияти ҳам шу билан белгиланади. Пленумга тайёргарлик давомида **партия XXVIII съездини ўтказиш муддатлари тўғрисидаги масала** яна олдимизда кўндаланг бўлди.

Ўтган йилнинг декабрида Марказий Комитет съездни ярим йил олдин чақиришни зарур деб топди. Лекин воқеалар шу қадар тез ривожланмоқдаки, бу масалага яна қайтиш керак бўлади. Сиёсий бюро бутун вазиятни баҳолаб, коммунистлар ва партия ташкилотларининг мурожаатларини кўриб чиқиб, сизларнинг муҳокамангизга КПСС XXVIII съездини шу йил июнь ойининг охири ва июль ойининг бошларида ўтказишни таклиф қилади. Бу таклиф Марказий Комитет Пленумида қабул қилинишига ишонамиз.

Бунинг устига, бизнинг фикримизча, съезддан олдин партиянинг барча бўғинларида тўла маънода ҳисобот-сайлов кампанияси ўтиши, унда КПССнинг ҳаракат дастури ва янги Устави лойиҳаси кенг муҳокама қилиниши лозим. Етилган кадрлар масалалари ҳисобот ва сайловлар давомида ҳал этилади, партиянинг янги сайлаб қўйиладиган органлари тузилади. Бу эса съездни ўтказиш учун мутлақо бошқача муҳит бўлади.

Ушбу Пленумда КПССнинг съездга ҳаракат дастури лойиҳасини қабул қилишимиз лозим бўлади. Эҳтимол бир ойдан кейин, яхшиси уч ҳафтадан сўнг, ҳар ҳолда шу муддатдан кечиктирмай яна Пленумга тўпланишимиз, унда янги Устав лойиҳасини кўриб чиқишимиз ва уни умумий муҳокама учун эълон қилишимизга тўғри келади.

Съездга тайёргарлик ҳал қилувчи босқичга қадам қўймоқда, дейиш мумкин. Партия съездини ўтказиш муддатини нима учун яқинлаштириш зарур бўлиб қолганлигини ва унинг асосий вазифаси нимадан иборат бўлишини аниқ тасаввур этиш керак. КПСС қайта қуриш ташаббускори бўлди. Қайта қуриш концепцияси ва сиёсатини ўтказиб келмоқда. Шу асосда мамлакатда чуқур инқилобий ўзгартишлар авж олиб кетди ва у турмушнинг барча соҳаларини, аҳолининг барча табақаларини қамраб олди.

Жамиятни янгилаш, социализм имкониятларини рўёбга чиқариш учун йўл очилди. Партия мамлакатнинг етилган эҳтиёжларини ва ҳозирги замон жаҳон тараққиётининг воқелигини назарияда ва сиёсатда акс эттира олди. Авж олиб кетган қайта қуриш доирасида кўламлари ва янгилиги жиҳатидан мислсиз, тез ўзгаришлар бўлмоқда. Бу эса давлат ва жамоат муассасалари олдига, бинобарин КПСС олдига ҳам янги-янги талабларни қўймоқда. Аслида биз ҳозир шундай бир пайтга келдикки, бу пайтда партия қайта қуришнинг ўзи давомида юз берган ўзгаришларни, сўнгги вақтда вужудга келган муаммоларни ҳисобга олиб, ўз сиёсатини тўлдириши лозим.

Бу соҳадаги сустқашлик қолоқликка, ташаббусни қўлдан беришга олиб бориши мумкин, бу эса КПССнинг ўзига ҳам, у бошлаган инқилобий ўзгартишлар тақдирига ҳам шубҳасиз таъсир қилган бўлур эди. Сиёсий бюро масалани шу тарзда қўяр экан, вазиятни қийин қилиб кўрсатмоқчи эмас, ана шу ечимларга фожиали тус бермоқчи эмас. Биз қандай даврда яшаётганлигимизни, қандай вазифаларни ҳал қилаётганлигимизни ниҳоят яхши тушуниб олишимиз, ҳаракат дастурининг лойиҳаси орқали курашимизга янги жўшқинлик бахш этишимиз лозим. Келинглар, Марказий Комитет Пленумида ана шу ҳужжат устида пухта иш олиб борайлик.

Агар партиянинг ўзи тубдан қайта қурилса, ҳозирги шароитдаги сиёсий ишлар санъатини эгаллаб олса, барча қайта қуриш кучлари билан муваффақиятли баҳамжиҳат ҳаракат қила олса, сиёсий раҳнамолик вазифасини бажара олади — бу муаммонинг съезд чақирилишини яқинлаштиришни талаб қилаётган иккинчи томони бўлиб, буни тушуниб етиш ҳам жуда муҳимдир.

Партиянинг иш усулларига, партиянинг ички ўзаро муносабатларигагина эмас, шу билан бирга мафкурага ҳам, тафаккур юритишга ҳам, социализм тўғрисидаги тасаввурларга ҳам ўз муҳрини босган авторитар-бюрократик система билан боғлиқ бўлган ҳамма нарсадан мусаффо бўлиш зарурлиги — партияни янгилашнинг туб масаласидир. Ҳаракат дастурида бундай дейилади: **бизнинг орзумиз — инсонпарвар, демократик социализмдир**. КПСС ишчилар синфи ва барча меҳнаткашларнинг манфаатларини ифодалаб, Маркс, Энгельс, Ленининг буюк меросига таяниб, социалистик ғояларни ҳозирги давр воқелигига мувофиқ ҳолда ва йигирманчи асрнинг бутун улкан тажрибасини ҳисобга олиб, ижодий ривожлантирмоқда.

Дастурда биз нималардан воз кечишимиз лозимлиги аниқ-равшан айтилган. Ўнлаб йиллар давомида илдиз отган мафкуравий ақидапарастликдан, ички сиёсатда умри тугаган сийқаликлардан ҳамда жаҳон инқилобий жараёнига, умуман жаҳон тараққиётига эскириб қолган қарашлардан, жаҳон цивилизациясининг умумий тараққиётида социалистик мамлакатларнинг яккаланиб қолишига олиб келган ҳамма нарсадан, тараққиёт йўлларини ижтимоий жиҳатдан бошқача дунё билан доимий мухолифлик шаклидан иборат деб тушунишдан воз кечиш лозим. Биз омманинг жонли ижодиёти учун қатъий чегара сифатида хизмат қилиши лозим бўлган олдиндан тузиб қўйилган схема асосида социализм қуриш мумкинлиги тўғрисидаги тасаввурлардан воз кечмоқдамиз; бизда халқ оммасининг ҳал қилувчи роли тўғрисида кўп гапирилди, амалда эса социалистик тараққиётнинг ҳақиқатан ҳал қилувчи ана шу кучи менсилмади.

Партияни янгилаш унинг давлат ва хўжалик идоралари билан муносабатда принципиал ўзгариш қилишни, уларга буйруқ бериш ва уларнинг вазифаларини бажаришдан воз кечишни кўзда тутади. Партия демократик куч, деб тан олинган тақдирдагина янгиланиб бораётган жамиятда мавжуд бўла олади ва ўзининг авангардлик ролини бажара олади. Бу — партиянинг мавқеини Конституцияда қонунлаштириб қўйиш орқали тиқиштирмаслик керак, демакдир. Равшанки, КПСС идора этувчи партия мавқеи учун курашаверади, ўз программасини тақдим этиб, уни мунозараларда ҳимоя қилиб, бошқа ижтимоий-сиёсий кучлар билан ҳамкорлик қилиб, омма орасида мунтазам иш олиб бориб, смманинг манфаатлари ва эҳтиёжлари билан яшаб, қандайдир ҳуқуқий ва сиёсий афзалликлардан воз кечиб, демократик жараён доирасида кураш олиб бориш лозимдир.

Жамиятимизда юз бераётган кенг демократиялаш давомида сиёсий қарашларнинг хилма-хиллиги кучайиб бормоқда, турли ижтимоий-сиёсий ташкилотлар ва ҳаракатлар вужудга келмоқда. Бу жараён қандайдир босқичда партияларнинг ҳам тузилишига олиб бориши мумкин. КПСС ана шу янги вазиятни ҳисобга олиб ҳаракат қилишга, СССР Конституцияси ва унда мустаҳкамлаб қўйилган ижтимоий тузум заминида турган барча ташкилотлар билан ҳамкорлик қилишга ва мулоқот олиб боришга тайёрдир. Шу билан бирга биз очиқ айтамизки, ҳозирги бурилиш пайтида КПСС жипслаштирувчи, бирлаштирувчи ролини бажаришга, бутун халқ манфаатларини кўзлаб қайта қуриш ривожланишини таъминлашга қодирдир.

Партияни янгилаш уни чуқур, ҳар томонлама демократиялашни, **демократик централизм принципини демократизмга, партия оммасига урғу бериб, қайта идрок этишни кўзда тутади.**

Бундай қилиш яхлит ташкилот бўлмиш КПССни мустаҳкамлашга қўмаклашади, унинг халқ орасидаги обрў-эътиборини оширади. Съездолди ҳисобот сайлов кампанияси давридаёқ, съезд делегатларини сайлаш вақтидаёқ бу соҳада олға томон шахдам қадам қўйилиши керак. Биз партия аъзоларининг бу сайлов ҳақиқатан ҳам сайлов бўлсин, унда коммунистлар, бошланғич партия ташкилотлари ҳал қилувчи роль ўйнасинлар, деган кўпдан-кўп талабларини тўғри, деб ҳисоблаймиз.

Ўртоқлар! Биз келгуси давр вазифаларини таърифлаганда нималарга асосландик, амалдаги қандай воқеликларни назарда тутдик. Агар кенг миқёсда гапирадиган бўлсак, олға томон ҳаракат қилиш учун жуда катта имкониятлар билан айни бир вақтда амалий хавф-хатар ҳам борлиги жамиятнинг ҳозирги ҳолатига хос хусусиятдир. Униси ҳам, буниси ҳам бор.

Имкониятлар борлигининг сабаби шуки, қайта қуриш жараёнлари ривожлана бориб, халқнинг қудратли куч-ғайратини юзага чиқармоқда. Халқ эркин нафас ола бошлаганлиги, шу туфайли миллион-миллион совет кишилари гражданлик қадр-қимматига эга бўлиб, давлатни идора қилишни ўз қўлларига ола бошлаганликлари шу пайтгача қайта қуришнинг энг муҳим натижаси бўлди. Ҳаракат дастурида ҳам шу фикр қайд этилган. Бу тенденция кучайиб бораверади. бу эса охир оқибатда, асло саросимага тушиш учун баҳона эмас, балки партия бошлаган бутун иш муваффақиятининг гаровидир. Янги иқтисодий, сиёсий структураларни вужудга келтириш ва шакллантириш жараёни давом этмоқда. Бу ҳам халқнинг фаоллиги, турмушнинг барча соҳаларида қайта қуриш жараёнларини авж олдириш ва чуқурлаштириш учун қулай муҳит яратади.

Шу билан бирга, биз қайта қуриш йўлидан олға борар эканмиз, мамлакат бошига тушган танглик илгари тахмин қилиш мумкин бўлганидан кўра анча чуқурроқ ва жиддийроқ эканини пайқаб олдик. Рўй бераётган кўпгина воқеалар ҳам шу билан изоҳланади. Ижтимоий организм ичида неча ўн йиллардан бери йиғилиб ётган муаммолар ва зиддиятлар ошкор бўлиб қолди, афсуски, қайта қуриш давр-ида янглишишлар ва хатоларга йўл қўйилди. Бу ҳам вазиятни чигаллаштирди. Ҳозир вазиятга ижтимоий кескинлик ва хавотирлик хос бўлиб турибди. Қайдлик ва ҳафсаласизлик аломатлари пайдо бўлди. Зиддиятли бўлса ҳам, аммо амалдаги вазият мана шундай. Вужудга келган қийинчиликларни рўкач қилиб, манжуз муаммолардан, меҳнаткашларнинг қаноатланмаслигидан ўз гаразли мақсадлари йўлида фойдаланиб қолишга уринадиган авантюрачилар ҳам топилиб қолиши мумкинлиги хавфи бор, партия буни эътиборга олиши керак. Сўнгги кунларда ҳам шундай хавф-хатар нишоналари кўриниб турибди.

Муайян довдираш, мағлубиятчилик ва тугатувчилик кайфиятлари сезилмоқда. Бу ҳам партия учунгина эмас, шу билан бирга бутун жамият учун ҳам катта хавфдир. Биз айрим кишилардан: гўё ҳаддан ошиб кетилди, социалистик тузумнинг таг заминига ҳамла қилинмоқда, шу сабабли гўё қийинчиликлардан чиқишнинг эски тартибларга қайтишдан бошқа иложи йўқ, деган гапларни эшитяпмиз. Бошқалардан эса, аксинча, гўё социалистик тузумнинг имкониятларини намоён этишга қаратилган ислоҳотлар маглубиятга маҳкум, мамлакатни қутқариб қолишнинг бирдан-бир иложи капитализмга ўтишдан иборат, деган гапни эшитяпмиз.

Агар гап фақат мавҳум назарий баҳслар ёки сиёсий доиралардаги мунозаралар ҳақидагина бораётганида эди, бу ҳақда гапирмаса ҳам бўлар эди. Аммо бундай бузғунчилик мулоҳазалари жамиятга тарқалиб, кўп кишиларни йўлдан оздирмоқда, сиёсий муҳитга салбий таъсир қилмоқда, қайта қуриш жараёни бориши-нинг тўғри истиқболини кўришга халақит бермоқда. Биз шуни пайқаб олишимиз керак: ҳам консерватив, ҳам сўл радикал тарздаги сиёсий йўлларнинг ойдинлашиш жараёни жадаллашди. Шу боисдан ҳам, ўртоқлар, ҳозир — яна бир бор таъкидлаб ўтмоқчиманки — партия Марказий Комитетининг равшан сиёсий йўл-йўриқларни кўрсата оладиган, жамиятнинг барча соғлом кучларини революцион ўзгартишлар мақсадлари ва вазифалари теварагида жипслаштира оладиган ҳаракат дастури ҳаётий зарурдир.

Социализмни янгилаш йўлида совет жамиятининг яқин орадаги ва истиқбол вазифаларини ҳал этишга ёндашув таклиф этилаётган ҳаракат дастурининг ўзаги эканига эътиборингизни жалб қилмоқчиман. Биз 1917 йилнинг октябрида танлаб олинган йўлга, социалистик ғояга содиқ бўлиб қоламиз, аммо уни ақидапарастларча тушунишдан воз кечамиз, одамларнинг реал манфаатларини схема тарзидаги тизмаларга қурбон қилишдан бош тортамиз. Тез орада мўъжиза рўй беради, деган ҳар қандай хом хаёллар ва пуч ўйларга берилмай, ижтимоий адолат қоидасини қадам-бақадам рўёбга чиқариш вазифасини қўямиз. Ўтмиш хурофотларини ва ҳар хил мафкуравий тақиқларни рад этиб, бошқа жамиятларда, уларнинг иқтисодиёти ва ижтимоий соҳасида, сиёсий турмушида, ишлаб чиқаришни ва турмушни ташкил этишида, фан ва техникасида, маданиятида, маънавий ва ақлий ижодиётида мавжуд бўлган ҳамма қимматли тажрибалардан фойдаланиб шундай қилмоқчимиз.

Эҳтимол, сизлар ҳаракат дастурининг тузилиши хусусиятига эътибор бергандирсиз. Инсон ва унинг бахт-саодати бундан буён ва абадул-абад партия сиёсатининг марказига қўйилишини, социалистик йўлдан қилинадиган ҳаракатнинг муваффақиятлари аввало шу мезон билан ўлчанишини материалнинг жойлаштирилишидаёқ кўрсатиш биз учун принцип жиҳатдан муҳим, деб ўйладик. Ҳаракат дастуридаги фикрларнинг баёни совет кишисининг сиёсий ва ижтимоий-иқтисодий ҳуқуқларидан, шахс эркинлигидан бошланади.

Гражданларнинг ҳуқуқларидан кейин одамларнинг маънавий дунёсини бойитишга, жамиятнинг маълумотлилиги ва умумий маданиятини оширишга тааллуқли тадбирлар мажмуини қабул этиш зарурлиги таъкидланганига ҳам ўртоқлар эътибор бердилар, деб ўйлайман. Афсуски, тараққиётнинг бу омили бирмунча вақтдан буён бизда иккинчи ўринга тушиб қолган эди, гўё саноатнинг ўсишига оид рақамларга қўшимчадек қаралар эди. Мана шунинг оқибатида жиддий орқада қолиб кетилди. Ҳали узоқ вақтгача бунинг азобини тортамиз. Информатика асрида билим доирасининг ва ижодий таассурнинг кенглиги энг қимматли капитал эканини биз деярли ҳаммадан кейин тушундик. Бой берилган имкониятларнинг ўрнини қоплаш учун ҳозир илм-фанга, маорифга, маданиятга, санъатга — инсонни улуғлайдиган ва айни вақтда унинг меҳнат унумдорлигини оширадиган ҳамма воситаларга маблағни аямаслик керак.

(Охири иккинчи бетда).

М. С. ГОРБАЧЕВ доклади

(Охири. Боши биринчи бетда).

Истиқбол масалалари билан бир қаторда дастур лойиҳасида мамлакатнинг ҳозирги аҳволи билан боғлиқ бўлган долзарб вазифалар қўйилган. Бу — принципиал жиҳатдан муҳимдир. Биз таңгликнинг ривожланиш чўққисидан 1989 йилда ўтиб олишни умид қилган эдик, аммо яхшилик сари ҳозирча бурилиш рўй бермаганини сўнгги вақтдаги воқеалар кўрсатди. Ўтган йилги хўжалик ривожининг яқинда эълон қилинган якунлари иқтисодиётда рўй бераётган жараёнлар зиддиятлилигини яна бир бор кўрсатди. Бир томондан бир қанча кўрсаткичлар бўйича бирмунча ўсиш сезилмоқда— иш ташлашлар, миллатлараро можаролар, интизомнинг пасайиши ва хўжасизлик оқибатида анча нарсадан маҳрум бўлинишига қарамай, шундай натижаларга эришилди. Озиқ-овқат маҳсулотлари, халқ истеъмоли моллари кўпроқ ишлаб чиқарилди. Иккинчи томондан биз истеъмол бозори тобора издан чиқаётганини, тақчилликлар ва навбат кутишлар кўпайиб бораётганини, сўмнинг харид қуввати пасайиб бораётганини кўриб турибмиз. Пинҳона иқтисодиёт ишбилармонлари ва жиноий унсурларнинг фаоллиги вазиятни мушкуллаштирмоқда.

Озиқ-овқат соҳасидаги аҳвол совет кишиларининг айниқса катта норозилигига сабаб бўлмоқда. Бу соҳада масалани кескин қилиб қўймоқ керак. Биз янги аграр сиёсатни ишлаб чиқдик, март Пленумида шу сиёсат учун овоз бердик. Уни озиқ-овқат танглигидан чиқишнинг амалий йўлини кўрсатадиган илғор сиёсат деб баҳолаяпмиз. Пленум ерда хўжалик юритишнинг хилма-хил усулларидан фойдаланишдаги ҳар қандай чеклашларни бекор қилиш кераклигини айтганлиги энг муҳими бўлди. Кўпгина коллективларнинг тажрибаси асосида мана шундай хулосага келинди. Бир қанча областлар озиқ-овқат бозоридаги аҳволни яхшилаб олишга эришди. Шундай бўлса-да, мамлакат миқёсида жиддий бурилиш рўй бермади. Бунинг сабаби шуки, жойларда ҳали кўп кишилар хўжалик юритишнинг эски ёндашувлари ва усуллари таъсиридан қутила олмаяптилар. Тўғри, ресурслар, техника етишмаяпти, тўғри, бошқача миқёсларда ва бошқача суръатлар билан ижтимоий ўзгартишларни олиб бормоқ керак. Буларнинг ҳаммаси — ҳақ гап. Бироқ қишлоқдаги ишлаб чиқариш муносабатларини қайта қуришни диққат марказига қўйиш керак. Ҳозир бутун иш аввало марказдаги ва жойлардаги кадрларимизнинг позициясига бориб тақалмоқда. Бу — хўжалик масаласи эмас, балки сиёсий масаладир. Деҳқоннинг йўлидаги ҳамма тўсиқларни олиб ташлаш, унга тўла эркинлик бериш керак. Ҳаракат дастури лойиҳасида масала айни шу тарзда қўйилмоқда.

Озиқ-овқат — истеъмол бозорини нормал изга солиш муаммосининг фақат бир қисми. Шу сабабли лойиҳада молиявий аҳволни ва пул муомаласини соғломлаштириш, сўмнинг харид қувватини мустаҳкамлаш тадбирлари комплекси яқин икки йилдаги энг муҳим вазифа тарзидаги унинг аҳамияти таъкидланган.

Тўғри, бизда бу масалаларнинг икир-чикирига кириб бориш нақадар мақсадга мувофиқлиги хусусида мунозара бўлди. Ҳар ҳолда биз партиянинг ҳаракат дастури ҳақида, сиёсий йўл-йўриқлар тўғрисида гап юритяпмиз, шу сабабли ҳукуматнинг халқ депутатлари Съездида кўриб чиқилган дастурида баён этилган гапларни такрорлашга ҳожат бормикан? Принципиал йўл-йўриқлар бу масалаларни бамисоли ютиб юборгандек бўлди. Бироқ бу масалалар шу қадар ўткирки, одамлар муайян аниқликни топа олмагач, норози бўлишлари мумкин. Шу сабабли фикрлашиб олиб, бу хусусда муайян бир тўхтамга келмоқ керак.

Назаримда, шу пайтгача бу масалада бизда қатъийлик етишмади, буни эса бартараф этиш лозим. Гап, жумладан, етишмай турган энг муҳим бўғин ҳақида —нарх белгилаш системаси ҳақида бормоқда, мана шу бўғин сабабли бутун иқтисодий ислоҳот юришмай турибди. Бу муаммони ҳал этишни жадаллаштириш зарур. Партия принципиал позицияда турибди: нарх белгилаш ислоҳотини шундай ўтказиш керакки, бу нарса аҳолининг, айниқса кам таъминланган табақаларининг турмуш даражасига таъсир қилмайдиган бўлсин.

Ўтакетган хўжасизлик иллатларига ортиқ тоқат қилиб бўлмайди. Кредитларнинг ҳаддан ташқари паст даромад фоизи белгилаб қўйилган шароитда уларнинг самарадорлигига умид боғлаб бўладими? Бизда белгилаб қўйилган даромад фоизлари ҳеч қаерда, дунёнинг бирор мамлакатида йўқ. Бу фоизларнинг пастлиги сабабли ҳеч ким кредитларни қайтариб беришга интилмайди, чунки улар аслида ҳеч нарсани ўзгартирмайди. Шу боисдан кредитлар иш бермаяпти, сўм ишламаяпти. Бундай қилиш ярамайди!

Халқ хўжалигидаги товар-материал запаслари ҳар йили бир неча миллиард сўмлик миқдорида кўпайиб бораётганлигига йўл қўйиб бўладими? Корхоналардаги нормативдан ортиқча запаслар 200 ва 240 миллиард сўмга етганини айтмоқдалар! Айни вақтда бутун мамлакатда ресурслар етишмаяпти, деб шовқин-сурон қилинмоқда. Бунинг устига бозорда энг оддий моллар етишмаяпти. Демак, корхоналарни керагича миқдорда ресурсларга эга бўлишга ва ортиқчасидан халос бўлишга рағбатлантирадиган восита ҳам йўқ.

Қурилишлар ҳаддан ташқари чўзиб юборилаётган бир пайтда иқтисодий ислоҳотнинг муваффақиятига умид боғлаб бўладими? 1990 йилги план лойиҳаси муҳокама қилинаётган пайтда Госплан вакиллари капитал қурилиш жабҳасини бундан ортиқ қисқартириб бўлмайди, деб ҳавас қилгудек зўр қатъият билан исботлаганликлари эсимизда. Ўтган йилнинг бир ўзида нормативдан ортиқча чала қурилишлар 20 миллиард сўмлик миқдорида кўпайиб, миллий даромад ўсган қисмининг 4/5 қисмини ўз домига олди. Бинокорлик материаллари бозоридаги тақчиллик кучли бўлиб турган, савдо ташкилотларининг илтимослари эса, ҳатто камайтирилган ҳисоб-китобларга қараганда ҳам уч миллиард сўмлик миқдорда қондирилмаган бир пайтда мана шундай аҳвол рўй бериб турибди. Ҳолбуки гап бевосита товар обороти ҳақида, аҳолининг қўлидаги пул ресурслари тўғрисида бормоқда.

Мен ресурсларни тежаш, маҳсулотни асраш ва қайта ишлаш, иккиламчи чиқитлардан фойдаланиш ва шу каби соҳалардан олинган мисоллар билан фойдаланилмаётган имкониятларнинг мана шу рўйхатини узайтираверишим мумкин. Бу соҳалардаги исрофгарчилик миқёси бундан ҳам катта. Бу аҳволга энди мутлақо йўл қўйиб бўлмайди. Биз иқтисодиётимизнинг мана шу зўрайиб кетган дардларидан олға бориш йўли билангина, иқтисодий ислоҳот доирасида, хўжалик ҳисоби муносабатларини жорий этиш орқалигина қутилишимиз мумкин. Буйруқлар бериш йўли билан бир амаллаб қамчилаб олиш йўлидаги ҳамма уринишлар аллақачоноқ мағлубиятга маҳкум, ўн йиллардан бери иш бермай қўйган, ўртоқлар. Ҳозир эса мутлақо иш бермайди. Халқ хўжалигини идора қилишнинг барча бўғинларида, барча меҳнат коллективларида ишнинг мана шу соҳаларида ҳаракат қилишнинг аниқ-равшан режалари бўлиши керак.

Ўртоқлар, жамиятимиз миллатлараро муносабатлар соҳасида вужудга келган ва совет федератив давлатининг келажагига дахлдор бўлган бир қанча мураккаб муаммолардан чекаётган ташвиш иқтисодиёт соҳасидаги ташвишдан оз эмас. Биз бугун муҳокама қилинаётган ҳужжат лойиҳаси устида ишлар эканмиз, миллий масала юзасидан 1989 йил сентябрь Пленумида қабул этилган ҳаракат дастурига таяндик.

Миллий масалага оид ҳаракат дастури федерациямизни ўзгартириш учун илк негиз бўлиб хизмат қила олади, деб ҳисоблаймиз. Шу билан бирга, кейинги вақтларда юзага келган янгиликни ҳисобга олишга ҳаракат қилдик. Съездолди ҳаракат дастурида совет федерациясининг шартнома принципини янада ривожлантириш мумкинлиги ва зарурлиги таъкидланади. Бунда гап аслида федератив алоқаларнинг турли шакллари яшайвериши имкониятини очадиган ҳуқуқий шарт-шароитларни яратиш ҳақида бормоқда. Биз Совет давлатининг яхлитлиги ва бирлигига риоя этган ҳолда миллий турмуш укладларининг хилма-хиллиги, ранг-баранглиги тарафдоримиз.

Кейинги вақтларда ҳаммамизнинг миллий муносабатлар соҳасидаги ишларнинг аҳволи ва кучайиб бораётган жараёнлар хусусида жиддий ўйлашимизга имкон бўлганини англаб турибман. Федерациянинг имкониятларини қандай қилиб намоён этиш, шу мақсадда қандай қадамлар қўйиш лозимлиги хусусида соғлом изланишлар билан бир қаторда мамлакатда жуда катта ташвишга сабаб бўлган, муносиб равишда баҳоланиши ва хулоса чиқарилиши керак бўлган анчагина ҳодисалар ҳам содир бўлди. Назаримда, бу соҳада вазминлик ва масъулият билан ҳаракат қилиш нақадар муҳимлигини партияда ва жамиятда англаб олиш катта қийинчиликлар билан бўлса-да, фикрлар тўқнашуви шароитида шаклланиб боряпти. Айирмачилик, миллатчилик, айниқса экстремистлик шиорлари ва даъватлари нималарга дучор қилиши мумкинлиги, улар одамлар, халқлар учун, умуман давлатимиз учун қандай оқибатларга олиб келиши мумкинлиги тобора яхшироқ англаб олинмоқда.

Биз миллатчиликка, шовинизмга, айирмачиликка қарши кураш каби масалаларда принципиал бўлишимиз керак. Шундай иш тутганда, айни вақтда миллий соҳадаги муаммолар тўқиб чиқарилган эмас, балки амалда мавжуд бўлган муаммолар эканини, бу муаммоларни қайта қуриш йўлларида ҳал қилиш лозимлигини тушунмоқ керак. Иттифоқ билан республикаларнинг ҳуқуқ доирасини аниқ белгилаб қўйиш, уларнинг сиёсий ва иқтисодий мустақиллигини амалда мустаҳкамлаш, миллий автономияларнинг ҳуқуқларини кенгайтириш юзасидан қарорлар нақадар тезроқ қабул этилса, одамлар янги совет федерациясининг жуда катта афзалликларини амалда шу қадар тезроқ кўрадилар.

Дарвоқе, турли-туман айирмачилар, шовинистлар, миллатчилар буни яхши тушуниб, халқларнинг миллий ўзлигини англаши ўсганидан ўзларининг ғаразли мақсадлари йўлида фойдаланиб қолишга шошилмоқдалар. Уларнинг нияти равшан: уларнинг олисни кўзловчи мақсадларини йўққа чиқариши мумкин бўлган қайта қуришга илдамроқ зарба уришни кўзламоқдалар. Бинобарин, бу масалаларда соддадил, гўл бўлиш ярамайди.

Кейинги вақтларда бу нарса Озарбайжондаги ва Арманистондаги воқеаларда айниқса яққол намоён бўлди. Ҳозир илдизлари олис ўтмишга томир ёйган можаронинг бутун тарихини муфассал баён этишга ҳожат бўлмаса керак. Фақат муаммонинг принципиал жиҳатигагина эътиборингизни жалб қилмоқчиман. Тоғли Қорабоғ можаронинг марказига тушиб қолди.

Ана шу автоном областни иқтисодий ва маданий жиҳатдан ривожлантиришда жиддий муаммолар тўпланиб қолди ва ёдингизда бўлса, Марказий Комитет билан ҳукумат шу муаммоларни ҳал этиш учун катта тадбирларни амалга оширдилар. Вазиятни яхшилашга умид боғлаш мумкин эди, мана шу қийин аҳволдан чиқишга ишонч пайдо бўлди. Бироқ айни шундай истиқбол ҳар иккала республикадаги ва Тоғли Қорабоғ автоном областидаги муайян кучларга манзур бўлмади. Қайта қуриш мақбул бўлмаётган, демократиялаш ва ошкораликдан чўчиётган кишиларга қонун ҳам мақбул бўлмаяпти. Мен бунда пинҳона иқтисодиёт вакиллари — миллатлараро адоват алангасини ҳар хил йўллар билан авж олдираётган ва миллий уйғониш шиорлари остида давлат идораларига тазйиқ ўтказаётган чинакам мафия тўғрисида гапиряпман.

Ҳар иккала республика маъмурлари ва партия органлари тазйиққа ён босиб, бирин-кетин ўз мавқеларини қўлдан бой берганликлари уларни обрўсизлантириб қўйди, албатта. Афсуски, Озарбайжон ва Арманистон зиёлиларининг кўпгина вакиллари ҳам вазиятни тўғри баҳолаб, рўй бераётган воқеанинг ҳақиқий сабабларини аниқлай олмадилар ва воқеаларнинг боришига ижобий таъсир кўрсата олмадилар. Айни пайтда эса қайта қуришга қарши бўлган, порага сотилган кучлар раҳбарликни қўлга олиб, алданган одамларнинг ҳаракатини нотўғри йўлга солиб юборишга муваффақ бўлдилар.

Шуни айтишим керакки, кейинги икки йил ичида Москвада ушбу масаладан кўра бунчалик кўп эътибор берилган масала бўлмади, дейиш мумкин. Марказнинг дастлабки позицияси шундан иборат бўлдики, Тоғли Қорабоғ теварагидаги можаро ғолиблар ҳам, мағлублар ҳам бўлмайдиган тарзда бартараф этилиши зарур эди. Акс ҳолда яна адоватлар ва зўравонликлар рўй бериши, қурбонлар ва маҳрумликлар бўлиши муқаррар эди. Зотан, биз вазият энг кескинлашган пайтларда ҳам шу тариқа ҳаракат қилдик. Шунга қарамай, воқеаларнинг боришида бурилиш ясашга муваффақ бўлинмади. Ўтган йилнинг охирида ҳар иккала республика ҳокимиятининг олий органлари мураккаб бир вазиятда аҳволни янада кескинлаштириб юборган қарорлар қабул қилдилар. Иш шунга бориб етдики, республикалар чинакам ўзаро уруш ёқасига келиб қолдилар. Ҳар иккала томондан қуролли гуруҳларнинг тўқнашуви, қурол-яроғларни босиб олиш, қўшинлар ва тартибни сақловчи органларга ҳужум бошланди, темир йўл ва автомобиль йўлларини қамал қилиш кучайди. Бокуда тўс-тўполон чиқарган кимсаларнинг хатти-ҳаракатлари айниқса шафқатсизлиги билан ажралиб турибди. Дастлаб Тоғли Қорабоғда ва баъзи чегара районларида, сўнгра эса Бокуда фавқулодда ҳолат жорий этилмаганида, ҳозирнинг ўзидаёқ ўнлаб эмас, балки минглаб ва ўн минглаб кишиларнинг қони тўкилган бўлур эди. Мана, аслида, гап нима ҳақида боряпти.

Рўй берган воқеани тўла таҳлил этиш ушбу Пленум вазифасига кирмайди, аммо ҳозирнинг ўзидаёқ бу борада оддий изоҳлар ва енгил-елпи ечимлар бўлмаслигини айтиш лозим. Энг муҳим сабоқ шундан иборатки, миллатлар ва миллатлараро муносабатларни ривожлантиришнинг барча масалалари қайта қуриш, жамиятни янгилаш, демократик мулоқот йўлида ҳал этилиши зарур.

Куч билан, жазолаш, халқни қўрқитиш ва ҳокимиятга тазйиқ ўтказиш усуллари билан ҳаракат қилишга уринишлар — шундан келиб чиқадиган барча оқибатлари билан бевосита бошбошдоқликка олиб борадиган йўлдир. Мамлакатнинг ҳар қандай регионида воқеаларнинг бундай ривожланиши эҳтимолига барҳам бериш учун барча ишларни қилиш зарур.

Партия, совет, давлат органлари, кадрларимиз ва зиёлиларимизнинг роли қанчалик катта ва масъулиятли эканлиги янада яққол бўлиб қолди. Принципиал позициялардан четга чиқиб, қолоқ кайфиятдагилар орқасидан бораётган ёки ҳатто миллатчилик таъсирига берилаётган кишилар сиёсий ҳаётдан четда қолиб кетиши равшандир. Кадрларимизнинг принципиал позициясигина муҳим бўлиб қолмай, балки уларнинг одамларни тўлқинлантираётган амалий муаммоларни ҳал этиш қобилияти ҳам катта аҳамиятга эгадир. Биз ана шу икки республикада қайта қуриш жараёнлари қанчалик қийин ва оғир кечаётганлигини биламиз. Миллатчи кучлар одамларни ўзларига эргаштиришга муваффақ бўлганликлари унинг асосий сабабларидан биридир. Бу борада биз бош қотирадиган муаммолар бор. Марказ республикаларда қайта қуришнинг боришига самарали таъсир ўтказиш, унинг тарафдорларини қўллаб-қувватлаш учун ўзининг бутун имконияти ва нуфузидан фойдаланмаган кўринади.

Кўрилган қатъий ҳаракатлар туфайли катта фожианинг олдини олишга муваффақ бўлинганлигини юқорида айтиб ўтдим. Кўп минглаб кишилар хавфсизлигига таҳлика солинган эди ва бу қабул қилинган қарорларнинг асосий сабабидир. Бироқ гап яна шундаки, миллатчи, Советларга қарши гуруҳлар конституцион тузумга ошкора ҳамла қилдилар, ҳокимиятни қўлга олмоқчи бўлдилар, демократия эмас, балки қўпол кучга таянган ашаддий миллатчилик диктатурасини ўрнатишга уриндилар. Бу амалда айни зўрлик билан тўнтариш қилишга уриниш эди. Бунинг учун барча структуралар, энг аввало ҳарбий структуралар тайёрлаб қўйилган эди. Баъзи сиёсий кучлар Озарбайжон халқ фронтининг ана шу қисмини рўкач қилишга уринаётган бўлсалар, бу уларнинг ўзлари ҳам қандай мақсадни кўзлаётганликларидан далолат беради.

Биз ана шу фожиали кунларда ўзларининг ёр-биродарларидан жудо бўлган ва ўзлари азият чеккан барча арманлар, озарбайжонлар, руслар ва бошқа миллат кишиларига ҳамдардлик билдирамиз. Партия ва Совет ҳукумати қочоқларнинг қайғусини енгиллаштириш ва уларнинг нормал турмушга қайтишларига ёрдам бериш учун имкони бўлган барча ишларни қиладилар.

Совет Армияси ҳамда Ички ишлар министрлигининг солдатлари ва офицерлари халқ олдида юксак масъулият туйғусини, мардлик, сабр-матонатни намоён этдилар ва бу билан қон тўкилиши авж олиб кетишининг олдини олдилар. Минглаб кишиларнинг ҳаётини сақлаб қолдилар, регионлардаги вазиятни осойишта ҳолга келтириш учун замин яратдилар. Эндиликда асосий иш ҳар иккала республиканинг халқларида, уларнинг партия ва давлат раҳбарларида қолган. Нормал турмуш қанчалик тез йўлга қўйилиши ва фавқулодда ҳолат бекор қилиниши уларнинг ҳаракатларига боғлиқдир. Тоғли Қорабоғ муаммолари—ҳеч бўлмаганда кечиктириб бўлмайдиган, биринчи галдаги муаммолар ва унинг теварагида вужудга келган муаммолар конституцион принципларга, жумладан, Озарбайжоннинг яхлитлигига сўзсиз риоя этилган ҳолда тезроқ ҳал этилиши учун барча ишларни қилиш зарур, албатта.

Ўртоқлар! Қайта қуриш учун кураш мантиқи бизни янги катта қарорлар қабул қилишга олиб келди. Яқин вақт ичида СССР Олий Совети мулк тўғрисида, ер, маҳаллий ўз-ўзини бошқарув ва маҳаллий хўжалик, солиқ системаси, Иттифоқ ва республикалар ваколатларини белгилаб қўйиш тўғрисида қонунлар ҳамда бошқа муҳим қонун ҳужжатлари қабул қилади. Республикаларда ва жойларда ҳокимият органларини тузишни ўз ичига оладиган сиёсий ислоҳотнинг иккинчи босқичи бошланди. Янги совет федерациясининг реал қиёфаси намоён бўла бошлади. Аслида бутун сиёсий, иқтисодий ва ижтимоий турмушимизнинг янги шакллари, янги системага эга бўлган ҳокимият органлари ташкил топмоқда. Ҳар томонлама демократиялаш ва ўзини ўзи бошқарув асосларини ривожлантириш ана шу ҳокимиятга хос хусусиятлар бўлади.

Жамият ҳақиқатан ҳам сифат жиҳатидан янги ҳолатга ўтмоқда. партия онгли равишда бошлаган ва шубҳасиз, ижобий самаралар берадиган жараёнлар, биз илгарироқ гувоҳи бўлганимиздек, беқарорлик, бошқарувнинг сусайиши, марказдан четлашиш майлларидан мустасно қилинган эмас. Шуни айтиш керакки, жамиятда бу нарса ҳозирданоқ сезилмоқда, одамлар бундай ҳолатларни англаб етмаяптилар ва хавотирланмоқдалар. Ҳозир стратегик вазифалар нуқтаи назаридан қараганда ва ҳозирги реал воқеаларни ҳисобга олганда қайта қуриш жараёнлари муттасиллигини таъминлаш, уларнинг муқаррарлигига янада мустаҳкам кафолат бериш ва айни пайтда структурага зид тенденцияларга чек қўйиш, жамиятни янгилашни қийинлаштираётган ва унга тўсқинлик қилаётган барча нарсаларга барҳам бериш мақсадида ҳокимиятнинг юқори бўғинида кучларни қайта жойлаштириш зарурати. туғилмоқда. Гап иқтисодиёт ва одамларнинг хавфсизлиги, тартиб ва интизомга дахлдор бўлган миллатлараро муносабатлар соҳасидаги жараёнлар тўғрисида бормоқда.

Шуни қўшимча қилиш керакки, бу масала ҳозирнинг ўзидаёқ кенг муҳокама қилинмоқда. Одамлар қонун чиқарувчи органларнинг ролини ошириш, партия ва давлат идораларининг ваколатларини белгилаб қўйиш мақсадида амалга оширилаётган ишларни маъқулламоқдалар. Айни пайтда зарур бўлган жойларда дадил ҳаракатлар етишмаётганлигидан ошкора норозилик билдирилмоқда. Қайта қуриш сиёсатини амалга ошириш учун барча зарур ваколатларга эга бўлган президент бошқарувини ташкил этиш тўғрисидаги масала ўртага қўйилмоқда. Ҳаракат дастури лойиҳасида табиийки, бу ҳақда қисқа гапирилган, фақат ҳеч кечиктирмай ҳаракат қилиш зарурлиги таъкидланади. Бу муаммо Марказий Комитетнинг мазкур Пленумида муҳокама қилиниши керак, деб ўйлайман. Биз қайта қуришни авж олдиришни, у билан боғлиқ режалар амалга оширилишини хавф остига қўйишга ҳаққимиз йўқ.

Ҳозир сиёсий ва ҳуқуқий ислоҳотнинг бошқа масалаларига тўхталмайман. Бу масалалар жамланган бўлса да, аммо ҳаракат дастури лойиҳасида етарли даражада тўлиқ баён этиб берилган. Улар XIX партия конференцияси қарорлари руҳида ва албатта, жамиятимиз ўтган вақт ичида тўплаган тажрибани ҳисобга олган ҳолда ифодалаб берилган. Демократиялаш, ҳуқуқий давлатни ва ўз-ўзини бошқарадиган социалистик жамиятни барпо этиш тараққиётимизнинг бош йўналиши бўлиб қолади.

Ўртоқлар! Ҳаракат дастури лойиҳасида, табиийки, қайта қуришнинг халқаро жиҳати тўғрисида, бизнинг ташқи сиёсий стратегиямизни белгилаб берадиган дунёга ҳозирги нуқтаи назардан қараш ҳақида гапириш албатта зарур эди. Совет Иттифоқининг халқаро ишларда ўтказаётган ва янгича фикрлашга асосланган йўли партия XXVII съездида янада рағбатлантирилди, ташқи дунё билан алоқалар характери ўзгарганлигига қараб янада кенг ҳажмли, конкрет тусга эга бўлди, амалда ўз ифодасини топди.

Бу йўлнинг асос ва принциплари 1988 йилнинг охирида Бирлашган Миллатлар Ташкилотида баён этиб берилган эди. Янги ташқи сиёсат бутун халқ номидан халқ депутатлари Съезди ва Олий Совет ҳужжатларида қонун йўли билан мустаҳкамлаб берилди.

Ҳаракат дастури лойиҳасида ҳозирги вақтдаги ва яқин келажакка мўлжалланган халқаро фаолиятнинг барча йўналишларига оид вазифалар белгилаб берилади. Шу тариқа, биз XXVIII съездга тайёргарлик даврида ўзимизнинг янги, чинакам қайта қуришга хос ташқи сиёсатимизни тасдиқлаймиз. Бу сиёсат бутун дунёда кенг қўллаб-қувватланиб, эътироф этилди ва ҳозирдаёқ халқаро вазиятда сезиларли даражадаги соғломланишга олиб келди. Айни шундай сиёсат бизнинг ички эҳтиёжларимизга мос келмоқда, Совет давлатининг халқаро позицияларини ва обрў-эътиборини мустаҳкамлаб, бутун дунёда маданий муносабатлар шаклланишига имконият яратиб, инсониятни ўз тараққиётининг тинч даврига яқинлаштирмоқда.

Ҳозирги вақтда биз учун энг муҳими — қуролсизланишга доир музокара жараёнини олға силжитишдан, халқаро тараққиётнинг ҳал қилувчи соҳаларида мулоқот ва ҳамжиҳатликни чуқурлаштиришдан, Европа хонадонини барпо этиш йўлидаги дастлабки ташаббусларни авж олдириш ва мустаҳкамлашга бутун чоралар билан кўмаклашишдан ва унинг доирасида Шарқий Европа мамлакатлари билан иттифоқчилик муносабатларини такомиллаштиришдан иборат. Шарқий Европа мамлакатлари бундай муносабатларга ҳақиқатан ҳам муҳтождирлар. Бундай ёндашувни ана шу мамлакатларнинг янги раҳбарлари тушуниб кутиб олмоқдалар ва шунга жавобан ҳаракат қилмоқдалар.

Ҳаракат дастури лойиҳасида КПССнинг хавфсизлик масалаларига, мудофаага принципиал ёндашувлари баён этиб берилади ва ҳарбий соҳада ҳам ислоҳотни амалга ошириш зарурлиги айтилади. Ҳозир мен масаланинг бир-икки жиҳатлари тўғрисида гапирмоқчиман. Биз музокаралар доирасида вужудга келган вазиятни ҳисобга олиб, бундан буён ҳам қуролсизланиш йўлини ўтказиш ниятидамиз. Халқаро вазиятга реал баҳо бериб, унинг ривожланишидаги ижобий жиҳатларни ҳам, шунингдек мавжуд хавф-хатарни ҳам ҳисобга оламиз. Тўғри, кейинги йилларда жаҳондаги вазият яхшиланди, бироқ ҳарбий хавф-хатар ҳали сақланиб қолмоқда, Америка Қўшма Штатлари ва НАТОнинг мудофаа доктриналари ва концепциялари ўз кучини сақлаб қолаётганлиги билан бирга уларнинг армиялари ва ҳарбий бюджетлари мавжуд. Шунинг учун бизнинг яхши тайёргарликдан ўтган ва жиҳозланган қуролли кучларимиз бўлиши зарур. Қуролли кучларимизни такомиллаштириш, уларда қайта қуришни амалга ошириш билан бирга уларни комплектлаш принципини ҳам ўзгартириш, умуман уларни ташкил этишга зўр масъулият билан, жаҳондаги вазият ўзгараётганлигини назарда тутиб ёндашиш лозим.

Қўшинлар ва қурол-яроғлар қисқартирилаётганлиги ва эҳтимол, яна қисқартирилиши муносабати билан баъзи масалалар пайдо бўлди. Хусусан, бу иш мамлакат мудофаа қобилиятини сусайтириб қўймайдими, деган хавотирлик билдирилмоқда. Афтидан, қуролли кучларни қисқартириш ва қайта қуриш мудофаа, мустаҳкам мудофаа учун оқилона зарур даражадаги принципга қатъиян мувофиқ тарзда амалга оширилаётганлигини кўрсатиб берувчи қўшимча изоҳлар керак.

Бир қанча ижтимоий муаммолар, айниқса ҳарбий хизматчиларни ва запасга бўшаган ёки истеъфога чиққан кишиларни уй-жой билан таъминлаш, уларни ишга жойлаштириш ўткир бўлиб турибди. Мудофаа министрлигининг бир ўзи уни ҳал эта олмайди. Ҳукумат масалаларнинг ўткирлигини бирмунча пасайтирадиган бир қанча қарорлар қабул қилди, бироқ афтидан, офицерларни ва уларнинг оилаларини кейинги вақтда ижтимоий жиҳатдан ҳимояланмаганликни сезишдан халос этиш учун ҳали кўп иш қилиш талаб этилади. Мазкур қарорлар бажарилишига эришиш зарур. Ҳарбий хизматчилар ва уларнинг оила аъзоларини, шунингдек запасга бўшатилган офицерлар ва прапорщикларни ижтимоий жиҳатдан таъминлашнинг тармоқ программасини ҳам тайёрлаш ва тасдиқлаш лозим.

Яна бир жиддий масала. Бу масала оммавий ахборот воситаларида армия ва флот ҳаётини ёритишга таалуқлидир. Мақолалар ҳаққоний, Совет Армиясига, солдатлар ва офицерларнинг армия сафидаги ишига нисбатан ҳурмат руҳида бўлиши даркор. Биз армияга қарши тарғибот ишларини маъқуллай олмаймиз. Халқимиз унга йўл қўймайди ва рози бўлмайди. Аммо бу армиямиз фаолияти масалалари жамиятда демократик тарзда муҳокама қилиниши зарурлигини рад этмайди.

Ўртоқлар, мен ўз нутқимнинг дастлабки қисмида жамият тараққиётининг ҳозирги босқичида қайта қуриш шароитида партиянинг жамиятдаги ролини қайта англашга, партия, давлат ва хўжалик органлари ўртасида ваколатларни чегаралашга таалуқли далил-исботларни баён этган эдим. Шу нарса равшанки, мана шу муҳим масала юзасидан Марказий Комитетнинг позициясини қайд этиш зарур. Аммо биз принципиал жиҳатдан қараганда ҳаракат дастурида партияни янгилашнинг ундаги қайта қуришга таалуқли бўлган жиҳатларини ҳам четлаб ўтолмаймиз. Бусиз партия ҳозирги шароитда ўзининг авангард сиёсий куч сифатида ўз имкониятини рўёбга чиқара олмайди. Лойиҳада шу хусусда бир қанча таклифлар бор. Партия ички турмушига таалуқли барча жиҳатлар Уставда кенгайтирилган тарзда баён этиб берилиши керак, албатта. Шунга қарамай, КПССнинг янги вазифаси тўғрисида гап борар экан, ҳаракат дастурига ҳам асосий қоидаларни киритиш лозим.

Партиянинг ўзини қайта қуришнинг асосий ғояси — бу ҳақда яна бир бор гапирмоқчиман, ўртоқлар, — **партия оммаси ҳокимиятини қарор топтиришдан** иборат. Шу муносабат билан бошланғич партия ташкилотларининг ролини, жумладан, партияга қабул қилиш ва ундан чиқишга, аъзолик бадалларидан фойдаланишга, партиянинг сиёсий авангард сифатидаги янги вазифаси билан боғлиқ вазифаларни ва бошқа кўпгина вазифаларни рўёбга чиқаришга таалуқли ролини янгича тушунишимиз керак бўлади. Район, шаҳар бўғинининг роли янгича тушунилиши, уларнинг ҳуқуқлари анча кенгайтирилиши лозим. Биз барча даражалардаги партия органларини шакллантириш системасига ҳал қилувчи сўзни коммунистлар айтишини таъминлайдиган ўзгаришлар киритишимиз керак.

Сайловнинг ҳам Уставда мустаҳкамлаб берилган янги самарали механизми зарур. Биз бу хусусдаги таклифлар партия қурилиши масалалари комиссиясида муҳокама қилинганидан кейин Марказий Комитет аъзоларига, Пленум қатнашчиларига топширилиши тўғрисида келишиб олдик.

Бўлажак Уставда юқоридан қуйигача сайлаб қўйиладиган барча органлар коммунистлар ва аппарат — сайлаб қўйиладиган органлар назоратида бўлиши ва уларга ҳисоб бериб туриши тўғрисида аниқ-равшан айтиб қўйилган бўлиши даркор. Партиянинг ички турмуши, унинг фаолияти КПСС аъзоларига мунтазам, системали равишда партия сиёсатини шакллантириш жараёнида қатнашишларига имкон бермаслиги тўғрисидаги масала бизни аллақачондан бери ташвишлантириб келмоқда. Бу хусусда кўп марта гапирилган, айтганларидек, яхши истаклар хусусида камчиликлар йўқ. Аммо бу ғояни рўёбга чиқариш учун айни қандай механизмни вужудга келтириш зарурлиги тўғрисида ҳамон пухта ўйлаб кўрилмаган. Бу партия янги Уставини тайёрлаш чоғида съездолди мунозарасида муҳокама қилиш зарур бўлган муаммоларнинг биридир.

Мен масалани дастлабки тарзда қуйидагича ўртага қўйган бўлур эдим — коммунистларнинг юқори органлар, то Марказий Комитет ишигача таъсири уларнинг ана шу органларга ўз вакилларини, ўзлари ишонадиган, қайта қуришнинг чинакам раҳбарлари, фаол курашчиларини юбориш имконияти қанчалик реал таъминланишига ҳал қилувчи даражада боғлиқ бўлади. Биз партиянинг сайлаб қўйиладиган барча органларида, жумладан КПСС Марказий Комитетида илғор ишчи ва деҳқонларнинг партиядаги энг фаол, машҳур вакиллари бўлиши зарурлигини айтишимиз даркор ва мен бунга аминман. Иккинчиси. Партия, жумладан Марказий Комитет ва уни сайлаб қўядиган органлар раҳбарлари фаолиятининг ошкоралиги шу пайтгача бўлганига қараганда кенг кўламда таъминланиши керак. Шундай қилинганда, коммунистлар ҳақиқатан ҳам ленинча ибора билан айтганда ҳамма нарсани билишлари ва ҳамма нарса ҳақида онгли муҳокама юритишлари, хулосалар чиқаришлари, таклифлар киритишлари мумкин.

Биз партия органларига у ёки бу регионда ижтимоий ривожланишнинг турли муаммолари юзасидан ўз ҳаракат дастурларини ишлаб чиқиш имкониятини бериш йўли билан ҳам коммунистларнинг сиёсатни шакллантиришдаги реал иштирокини кенгайтирамиз, деб ўйлайман. Ишни шундай олиб бориш лозимки, коммунистлар ана шу ҳужжатларни тайёрлашда, уларни муҳокама этишда ва қабул қилишда реал қатнашиш имкониятига эга бўлсинлар.

Партия демократияси муаммолари шулар билан чекланмайди, албатта. Баъзи мулоҳазаларни айтар эканман, съездолди мунозараси чоғида ана шу муаммоларни чуқур таҳлил этишга эътиборни қаратишни истар эдим.

Ҳаракат дастури лойиҳасида олий партия идораларининг структурасини ўзгартириш тўғрисида таклиф бор. Бунда гап янги номлар билан янгиланишга тайёргарликдан далолат беришидан иборат эмаслиги тушунарлидир. Таклифларнинг моҳияти — партиянинг юқори, раҳбар бўғинларида демократизм омилини кучайтиришдан, айни пайтда — ишлаб турган коллективлар сифатида уларнинг фаолияти учун яхши шарт-шароит яратишдан иборат.

Хусусан, партия Марказий Комитети аъзолари сонини нима учун қисқартириш керак? — деб сўрашлари мумкин. Келинглар, шу масалани муҳокама қилайлик. Биз энг аввало Марказий Комитетни доимий ишлайдиган органга айлантириш зарурлигига асосландик. Аслида, мамлакатдаги ҳокимият партия-давлат системасининг ифодаси бўлган Марказий Комитетни шакллантиришнинг устун даражадаги лавозим принципидан четга чиқиш даркор. Буларнинг ҳаммаси Марказий Комитетнинг партия ташкилотлари билан доимий алоқасини мустаҳкамлашга кўмаклашади, деб ўйлаймиз. Чунки бундай алоқа кўпинча аппарат орқали эмас, балки Марказий Комитетнинг сайлаб қўйиладиган аъзолари орқали амалга оширилади. Бунинг устига уларнинг деярли ҳаммаси Марказий Комитетнинг у ёки бу комиссияси ишида қатнашиб, амалда умумпартиявий даражадаги сиёсий арбобларга айланадилар.

Бу борада марказий партия аппарати тўғрисида ҳам гапириш ўринлидир. Партия ролининг ўзгариши билан сифат жиҳатидан бошқа аппарат ҳам зарурлиги равшандир. Бундай аппарат тўла маънода Марказий Комитетнинг ёрдамчиси бўлиши, қатъиян унинг назорати остида иш кўриши зарур.

Марказий Комитетнинг кейинги йиллардаги иш тажрибаси унга табиийки, Уставга мувофиқ муайян доирада чеклашларга қатъий амал қилган ҳолда ўз составини қўшимча равишда тўлдириш ҳуқуқини беришни тақозо этади. Айни пайтда бундай ҳолатга КПСС Марказий Комитети аъзолигига номзодлар бўлишини тугатиш таклиф этилади.

Мен ҳаракат дастури лойиҳасида ўртага қўйилган бошқа масалаларга тўхталмайман. Сиёсий бюро биз биргаликда куч-ғайрат сарфлаб, коммунистларни, барча совет кишиларини тўлқинлантираётган долзарб масалаларга жавоб берадиган шундай ҳужжатни ишлаб чиқишимизга асосланади. Бу билан мамлакатдаги қайта қуриш жараёнларига янги қудратли ижобий омил бахш этилади.

---

18 февраль—Ўзбекистон ССР халқ депутатлиги ва маҳаллий Советлари депутатлигига сайловлар куни

ШАҲАР САЙЛОВ КОМИССИЯСИДА

5 февраль куни халқ депутатлари Тошкент шаҳар Совети депутатлари сайловини ўтказувчи шаҳар сайлов комиссиясининг навбатдаги мажлиси бўлди. Мажлисни шаҳар сайлов комиссиясининг раиси А. Ғуломмаҳмудов олиб борди.

Мажлисда Куйбишев, Октябрь ва Собир Раҳимов район Советлари ижроия комитети секретарларининг сайловчилар рўйхатларини тузиш якунлари ҳақидаги ахборотлари тингланди. Рўйхатларни тузиш ишларида иштирок этиш учун жамоатчилик вакиллари жалб этилган эди. Сайловчиларнинг рўйхатлари сайлов участкаларига ўз вақтида етказиб берилди. 3 февраль кечга бориб рўйхатлар барча сайлов участкаларида ҳамма кўздан кечириши учун осиб қўйилди.

Сайлов комиссиясининг секретари Т. Д. Исмоилова Тошкент шаҳар Совети депутатлигига номзодларни рўйхатга олиш якунлари ва бюллетенларни тайёрлаш қандай бораётганлиги ҳақидаги ахборот билан сўзга чиқди.

Соғлиқни сақлаш Бош бошқармасининг илгари қолдирилган сайловларни тиббий таъминлашга доир ахбороти тингланди. Сайлов участкаларида медицина пунктлари ташкил этилиб, уларга врачлар ва медицина ҳамширалари бириктириб қўйилганлиги, санитария маорифи бурчаклари ташкил этилганлиги таъкидланди. Графикка мувофиқ сайлов участкаларида врачлар маслаҳат берадиган столлар ишлаб турибди.

Соғлиқни сақлаш Бош бошқармасига тез ёрдам хизмати ишини кучайтириш, дорихоналарни зарур дори-дармонлар билан тўлиқ таъминлаш юзасидан кечиктириб бўлмайдиган чора-тадбирларни кўриш тавсия этилди.

Шаҳар сайлов комиссиясининг мажлисида Тошкент шаҳар Совети ижроия комитети раисининг биринчи ўринбосари О. Ҳ. Асқаров иштирок этди.

БИЛДИРИШ

38-Университет сайлов округидан Ўзбекистон ССР халқ депутатлигига номзод жўнаб кетганлиги муносабати билан Ўзбекистон ССР халқ депутатлари сайловлари тўғрисидаги Қонуннинг 35-моддасига мувофиқ қўшимча номзодлар кўрсатилди.

Мазкур сайлов округидан қуйидагилар Ўзбекистон ССР халқ депутатлигига номзод этиб рўйхатга олиндилар:

Асомов Ҳусниддин — «ТашЗНИИЭП» директори, 1932 йилда туғилган, КПСС аъзоси, Тошкент шаҳри;

Зоҳидов Марат Тешаевич — ТошДУ катта ўқитувчиси, 1940 йилда туғилган, КПСС аъзоси, Тошкент шаҳри.

ЗАМОНАВИЙ ҚУРИЛМАЛАР

Янгиликлар — Воқеалар — Хушхабарлар

⊙ **МУТАХАССИС кадрларни қайта тайёрлаш ва малакасини оширишда ташкил этилаётган лекция ва семинарларнинг аҳамияти катта.** Бу хил машғулотларнинг мазмунли ва қизиқарли бўлишини таъминлаш йўлида комплекс қурилиш мутахассислари ҳамда раҳбар ходимларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш жумҳурият институти педагогик коллективи ибратли тадбирларни амалга ошириб келмоқда.

Ўқув хоналари ва аудиторияларни кўргазмали қуроллар ва техника воситалари билан намунали жиҳозлашга эришилди. Электрон-ҳисоблаш техникаси таълим жараёнига чуқур кириб бормоқда.

Шуни алоҳида кўрсатиб ўтиш керакки, институт курслари машғулотларини замонавий компьютер қурилмалари ёрдамида ўтишга тўла эришилди.

БУГУН «Ай-Ви-Эм» типидаги компьютерлардан 20 таси олинди. Бундан ташқари «Ямана» дисплейлари, турли кичик электрон-ҳисоблаш қурилмалари лекция ва суҳбатларнинг қизиқарли бўлишига катта ёрдам бермоқда. Шунингдек, машғулотларда таълимни жадаллаштиришга хизмат қилувчи техника воситаларидан ҳам кенг фойдаланилмоқда. Бу ва шунга ўхшаш бошқа тадбирларни амалга оширишда Ўзбекистон ССР Давлат қурилиши комитети педагогик коллективга яқиндан ёрдам бермоқда.

А. АЛИЕВ.

ХОРИЖЛИК ХАРИДОРЛАР

⊙ **ЎРТА Осиё электр аппаратлари ишлаб чиқариш бирлашмаси маҳсулотлари жаҳоннинг кўпгина мамлакатларига юборилмоқда.** Улар орасида Буюк Британия, Норвегия каби капиталистик мамлакатлар ҳам бор.

Беш йилликнинг тўртинчи йилида йигирмадан зиёд номдаги турли маҳсулотлар чет элларга жўнатилган эди. Жумладан, Монголиянинг «Эрдэнэт» кон-бойитиш комбинатига, Руминиянинг «Дробета» кемасозлик бирлашмасига, Нигериянинг «Ажаокута» металлургия заводига, Вьетнамнинг «Хоа-Бинь» гидроузелига ва Куба, Югославия, Сурия, Покистон ҳамда бошқа мамлакатларга жами бир миллион сўмликка яқин электр аппаратлари юборилди.

Бу йил, яъни ўн иккинчи беш йилликнинг сўнгги йилида ҳам бу кўрсаткичлардан анча кўп миқдорда маҳсулот тайёрлаш мўлжалланган. Бунга асос бор.

Бирлашма меҳнаткашлари мамлакатнинг кўпгина корхоналари билан ўзаро ҳамкорлик алоқаларини янада мустаҳкамламоқда. Биргина мисол. Украина корхоналари билан алоқалар айниқса самарали бўляпти. Ҳозир электр-аппаратчилар Запорожье ва бошқа жойлардаги атом электр станциялари учун энергетика ускуналарини кўплаб етказиб беришяпти. Ўз навбатида Харьковдаги электр-механика заводидан бирлашмага автоматик мосламалар келиб турибди.

—Дўстлик деганда биз бир-бирига амалий ёрдам беришни тушунамиз, — дейди корхона партия комитетининг секретари А. Стражков. — Маҳсулотларимизни капиталистик мамлакатлар ҳам харид қилаётгани эса шундан далолат берадики, биз қайта қуриш ва жадаллаштириш даврида жаҳон андозаси талабларига жавоб бера оладиган маҳсулотлар тайёрлашга интилаверишимиз керак.

Д. ҚАЛАНДАРОВ.

ОҚИБАТЛИ ОДАМЛАР

⊙ **АКМАЛ Икромов районининг Абдулҳай Тожиев номли маҳалласида раҳм-шафқат жамияти тузилди.**

— Жамиятнинг асосий вазифаси нималардан иборат? — Шу савол билан маҳалла комитети раиси Ш. Темуровга мурожаат қилдик.

— Маҳалламизда тузилган раҳм-шафқат жамияти олдида масъулиятли вазифа турибди. Улар кам таъминланган қаровсиз, шунингдек ёлғиз қарияларнинг ҳолидан хабар олишиб байрамларда совғалар уюштиришади.

— Уларга ажратилган маблағ қаердан олинади?

— Маҳалла фондидан олинади. Бундан ташқари мабодо бирор онла нимадандир қийналиб, муҳтож бўлиб қолса албатта ёрдам қўли чўзилади. Мана яқинда Н. Шаропова хонадонига бепул газ ўтказиб, синган дераза ойналари қўйиб берилди.

ОТАЛАР ЧОЙХОНАСИ

⊙ **«ИҚТИСОД» маҳалласи отахонлари ажойиб совға олишди.** Маҳаллада оталар чойхонаси ишга тушди. Бу ерда ҳамма қулайликлар—радио, телевизор, кунлик газета ва журналлар мавжуд.

Қувончлиси шундаки чойхона ҳашар йўли билан қурилди.

Д. МУРОДОВ.

«ЧИМЁН» ҒОЛИБЛАРИ

⊙ **ТУРИЗМ ва саёҳат бўйича Тошкент область Совети қошидаги сайёҳлар клуби Чимён тоғида 1-шаҳар мусобақаларини ташкил этди.** Ўзбекистонда биринчи марта ўтказилган бу тадбирда туризмнинг деярли барча турларидан кучлилар аниқланди.

Стартлар эса ер сатҳидан 2100 метр баландликда жойлашган Кичик Чимён тоғининг 1600 метрли белгисидан берилди. Велотрекда спортчи А. Дехин 34 минуту 24 секунд натижа кўрсатиб, биринчи қишки рекордни ўрнатди. Маррага иккинчи бўлиб (39 минуту, 29 секунд) альпинизм ва туризм билан шуғулланувчи А. Докунин етиб келди. Аёллардан З. Назарова, Ф. Луқмонова ва С. Золотарёвалар фахрли ўринларни эгаллашди.

Шу куни ўсмирлар ўртасида ҳам ғолиблар аниқланди.

СУНЪИЙ ҚОЯДАГИ БАҲСЛАР

⊙ **РЕСПУБЛИКА касаба союзлари кўнгилли физкультура ва спорт жамияти томонидан уюштирилган беллашувларда пойтахтимиз ҳамда Самарқанд шаҳри спортчилари иштирок этишди.** Қизлар ва ўғил болалар оғиши 85 даража, баландлиги 40 метр бўлган ғиштли қувур-сунъий қояга чирмашиб чиқишда ўз омадларини синаб кўрдилар.

Қизлар группасида 125-пойабзал устахонаси ишчиси И. Султонова, Тошкентдаги 104-мактабдан О. Романова, 18-мактабдан О. Витковская, 144-мактабдан Ю. Булигиналар фахрли ўринларни қўлга киритишди. Ўғил болалар ўртасидаги қураш ҳам қизиқарли ўтди.

Бундай мусобақани шу йилнинг март ойида ҳақиқий қояда ташкил этилишига келишиб олинди.

Е. КИМ.

✦ **Шоирнинг бу мисраси бир-биримизга меҳр-оқибатли бўлишга, агар бу фазилатни унутаётган бўлсак ҳушёр тортишга ундайди. Шу билан бирга, ундаги куюнчак туйғулар узоқ-яқин хотираларни эсга солади.**

МАҲАЛЛАДОШЛАР

БИР-бирларидан узоқда турадиган кишилар анча вақтгача кўришмасликлари мумкин. Лекин бугун шундай ҳолга тушиб қолдикки, бир маҳаллада яшаб, ойлаб бир-биримизни кўрмаймиз. Очиқ гап, мен Назира холани охирги марта қачон кўрганимни эслолмайман. Тасодиф юз бермаганда, ҳозир ҳам у кишини учратмас эдим.

Қўшни қишлоққа меҳмондорчиликка бораётгандим. Унинг уйидан қўшнисининг ўғли қочиб чиқди. Мен Салимнинг қувлигини билардим. Югуриб унга етиб олдим. Ва билагидан маҳкам ушлаб Назира холанинг олдига бошладим. У киши боланинг қулоғини чўзади, деб ўйлагандим. Лекин менга юзланиб: «Қўлини қаттиқ қисмагин тағин», деди. Сўнг Салимга гинали оҳангда: «Дераза ойнаси чил-чил бўлди. Қиш келганда менга иш орттирдинг. Сен ҳам бу аёлнинг ёнини оладиган одами йўқ дейсан-да а?»— деди.

Салимнинг бош эгиб турганига бу гаплар таъсир қилаяпти, деб қўлини бўшатган эдим, қочиб қолди. Ортидан хола қойинди:

— Яна шўхлик қиладиган бўлсанг, шу акангга айтиб, таъзирингни бердираман...

Назира хола кўримсиз ҳовлида ёлғиз яшайди. Эрининг вафот этганига анча бўлган. Одамлар орасида қариндошлари унга қарамай қўйишган, деган гап юрарди. Демак, тўғри экан-да! Бўлмаса нега у болага: «Сен ҳам бу аёлнинг ёнини оладиган одами йўқ дейсанда, а?» дейди. Кейин мен у кишига қариндош бўлмайман-ку! Нега мени шу қадар ўзига яқин олаяпти? Балки, у ўзига — қаровсиз кишига нисбатан меҳрсизлигимни юзимга солаётгандир?! Балки, у фақат мени эмас, бутун маҳалла аҳлини қариндошим, яқин кишиларим, деб билар?!

Назира хола негадир мен билан хайрлашмади. Барибир кирмайди, деб ўйлади чоғи, уйига таклиф ҳам қилмади. Ерга қараганча дарвозаси томон кетди.

— Хола! — беихтиёр чақирдим уни, кейин ёлғон гапиришга мажбур бўлдим.

— Мен сизни кўргани келаётгандим. Бошлашиб ичкарига кирдик...

СУТ

РУСТАМ Салимларнинг уйидан йиғламсираб қайтди. Қўлидаги шиша идишни улоқтириб, айвонда ўтирган отасига деди:

— Энди мен ҳеч қачон уларга сут элтиб бермайман. Унинг ҳам опаси, укалари бор. Ана, Салимнинг ўзи келсин!

— Ахир, Салим ўртоғинг бўлади-ку! — ўғлининг қутилмаган гапига кулди отаси, — сен уларникига элтдинг нима-ю, сутни у олиб кетди нима? Барибир эмасми? Ёки, аралашиб қолдинглар-ми?

— Йў-ўқ?

— Унда нима бўлди?

— Сиз унинг отаси билан ўртоқмисиз?

— Ҳа, нимайди?

— Нега бўлмаса бир куни автобус кутиб турганимизда, машинасини тўхтатмай ўтгани учун хафа бўлиб менга: «Одам азиз, одамгарчилик ҳам азиз» деган эдингиз.

— Эсимда йўқ. Хўш, бунинг нима дахли бор?!

— Бор. Салимнинг отаси ёмон одам экан. Бугун қўлимга пул тутқазиб, ортиқчаси сенинг хизмат ҳақинг, дейди. Олмадим. Салимнинг олдида шундай қилиб кетдимки! Кошки унинг тилида гап турса. Бўлган гапни бутун мактабга ёяди.

— Айтса айтаверсин, — ўйга толди отаси. — Ёмон иш қилганинг йўқ-ку! Майли, уларга бошқа сут элтиб берма. Керак бўлса, ўзлари келишади.

Шу-шу бўлди-ю, у Салимларникига сут элтиб бермайдиган бўлди. Уларнинг уйидан ҳам ҳеч ким келмади. Онаси ортиб қолган сутни ҳар куни эрталаб узоқлик қилса ҳам бозорга чиқарадиган бўлди.

Ота вафотидан кейин тирикчилик анча оғирлашди. Ҳали онаси ишга кирса, бозорга ким чиқади? Ўшанда отасини бекорга хафа қилган экан. «Нима қилсам экан, — ўйлади ичида у. — Онамга, деган қўнғироқдай овозидан қўзларига ёш келди.

— Ойда бир марта кўраман-а? — қизи ва куёвидан ўпкалади, набирасини эркаларкан. — Ота-онанг сени мендан қизғанишадими?

Бироздан сўнг набираси бувисидан «суюнчи» олди:

— Бувижон, дадам онамни куйдирдила...

— Куйдирди-ла-а?..

Она бирдан чеҳраси жиддий тус ола бошлаган қизига, ҳамда «хо-хо»лаб кулаётган куёвига қаради.

— Қандай қилиб куйдирди, болам, — деди синиқ овозда, гап нимада эканлигини яхши англолмай.

— Дадам онамни оёқлари билан урдила. Онам йиғлаб, «Мени куйдириб, адо қилдингиз», дедила...

Бола бувиси жўнаб кетгунга қадар кўп шўхликлар қилди. Аммо бундан на бувиси, на ота-онаси севинишди.

Боланинг ширин тили катталарни ранжитиб қўйганди...

МУОМАЛА

УНИ ҳар учратганимда ажабланаман. Бир куни мен билан қуюқ кўришса, бошқа куни ёнимдан индамасдан, ғўдайиб ўтиб кетарди. Ҳатто бир куни у билан саломлашаман, деб қўлим ҳавода қолди.

— Шаҳар-да, мени дастлаб кимгадир ўхшатган, — деб ўзимга тасалли бериб юрдим. Бир куни уни кўрсам-да, ўзимни кўрмаганга солиб ўтиб кетавердим. У эса менга пешвоз чиқиб шундай хушмуомалалик билан кўришиб кетдики, ё мен соғ эмасман ёки — у, деган хаёлга бордим.

Ўша куни бу воқеани қўшниларга айтдим.

— Ҳасан-Ҳусанларни айтаяпсизми? — кулишди улар. Бир-бирларига жуда ўхшашади. Айтишларича Ҳасани одамшаванда, Ҳусани кўполроқ эмиш. Қариндошлари ҳам уларни муомалаларига қараб ажратишаркан.

Мен ҳам ўша кундан бошлаб Ҳасанни чеҳрасидан таниб оладиган бўлдим.

Илҳом АҲРОР.

Одоб—инсон ҳусни

«МЕҲР ҚОЛУР, МУҲАББАТ ҚОЛУР...»

Советлар мамлакатида

✦ **Москваликларга ва пойтахт меҳмонларига Беговая (Пойгалар) кўчаси яхши таниш. Утган асрнинг охирларида ташкил топган ана шу кўчада отлар пойгалари ўтказиларди. Кўчанинг номи ҳам ана шундан келиб чиққан. Шу кўчада энг қадимги ва энг катта Москва Марказий отчопари жойлашган, шу ерда турли пойгалар, зотли тулпорлар синови ўтказилади.**

Москвада номи отлар билан боғлиқ кўчалар, садоқатли ана шу ҳайвонларга қўйилган ҳайкаллар талайгина.

СУРАТДА: Юрий Долгорукий ҳайкалининг бир қисми.

✦ **ЯРОСЛАВЛЬ ОБЛАСТИ. Переславль-Залесскийда биродарлашган Американинг Нью-Йорк штати Норвич шаҳридан келган бир гуруҳ корчалонлар бўлишди. Дўстона алоқаларни Переславлдаги «Контакт» байналмилалчилар клуби ва норвичлик корчалон Карни Райнвольт ташкил этган «Совет—Америка» халқ дипломатияси» фирмаси амалга оширмоқда.**

«Славич» ишлаб чиқариш бирлашмасининг маданият комплексида Норвич профессионал ва ҳаваскор сураткашларининг суратлари кўргазмаси очилди. Завод клубининг аъзолари ўз тўпламларидан саралаб олинган 60 та суратни АҚШда кўргазма ташкил қилиш учун топширдилар.

СУРАТДА: норвичлик меҳмонлар Переславль ўлкашунослик музейи жойлашган собиқ Горицкий ибодатхонасида.

✦ **МОЛДАВИЯ ССР. Бендердаги «Электрофарфор» заводининг коллективи ўз корхонасини ижарага олганига роппароса бир йил бўлди. Улар оғизда эмас, амалда корхона эгаси эканликларини ҳис этиб, иш жойларини зичлаштиришга, икки сменали иш тартибини жорий этишга, ишловчилаар сонини қисқартиришга қарор қилдилар.**

Ижара пудрати заводнинг даромадини кўпайтириб юборди. Ижтимоий ривожланиш ва ишлаб чиқариш фондлари кўпайди, ўртача иш ҳақи ошди, эндиликда нафақага чиқаётган ишлаб чиқариш ветеранларига бир йўла тўрт минг сўмгача пул мукофоти берилмоқда.

СУРАТДА: завод ҳузурида ташкил этилган, қолдиқ маҳсулотлар билан савдо қилувчи «Элфар» магазинида харидорларни ҳамиша очиқ чеҳра билан кутиб олишади. Сотувчи Алла Азоркина.

ТАСС суратлари.

АЛАНГА

ОЙНАСОЗЛИК устахонасида бир ойдирки иш қайнарди, каттакон печда эса кечаю кундуз олов гуриллаб ёнарди. Усталарнинг сеҳрли қўллари қанчадан-қанча гўзал буюмлар яратди. Уларнинг нафаслари сувдай эриган ойнага ғаройиб кўриниш бахш этди.

Печда ловуллаб турган олов усталар томонидан қолдирилган қуйма тагликда турган ёниқ шамни илғаб қолди. Унда шамнинг ожизгина оловни ютиб юбориш истаги уйғонди.

Мана, аланганинг узун тилларидан кўкимтир олов узилиб тушди. У дудбуронга олиб борадиган қарнайдан ўзини четга олиб печнинг кичкина тешигидан яқинда турган шам томонга ўтди ва уни очкўзлик билан ямлай бошлади.

Еб тўймас аланга бир зумда миттигина шамни адойи тамом қилди. Бироқ, у билан бирга ҳалок бўлишни истамай, қадрдон печкасига қайтмоқчи бўлди. Лекин аланга печкада ловуллаб турган оғайниларини қанчалар ёрдамга чақирмасин, қанчалар ўринмасин, ажал олдидан минг азобда тўлғанмасин, барибир ёниб битган жисмдан ажралиб кетиш насиб бўлмади. Оҳ-воҳ қилганча, ғазаб билан вишиллаганча аланга охири аччиқ, ипдай узун тутунга айланиб тинди. Печкада бўлса палёнлар узоқ вақтгача қувноқ шатир-шутур қилиб, атрофга чарсиллаб ранго-ранг учқунлар отиб ёнди. Олов эса қизил тилларини ўйнатиб, дўстона рақс тушарди.

СУВ

СУВ қадрдон денгиз тўлқинларида шодон чайқаларди, кунлардан бир кун унинг хаёлига ўйинқароқ бир фикр келиб қолди: албатта нақ осмонга етаман.

У оловни ёрдамга чақирди. У ўзининг куйдирувчи тиллари билан сувни майда, ҳаводан ҳам енгил бўлган буғ томчиларига айлантирди.

Буғ шу заҳотиёқ юқорига интилди, ҳавонинг энг баланд ва совуқ қатламларига етиб борди.

Булутлардан ҳам тепага чиқиб кетган буғ — томчилар дилдираб қолишди, совуқдан уларнинг тиши тишига тегмасди. Исиниш учун томчилар бир-бирининг пинжига кирди, ҳавода оғирлашгани учун ўша заҳоти оддий ёмғир томчилари бўлиб ерга тушди.

Шуҳрат истаб сув осмонга чиқди, лекин у ердан қувилди. Ташна Ер эса ёмғирни сўнгги томчисигача симириб юборди. Сув бепоён она денгизга қайтиш учун, тупроқда узоқ вақт азоб тортиб ётди.

ПЕЧАКГУЛ

ПЕЧАКГУЛ девор ортидаги қарағайнинг танаси ва шохчаларини маҳкам ўраб олганди. Бир куни унинг энг тепасига чиқиб улгурган печакгул атрофга разм солди ва йўлнинг нариги бетидаги деворга кўзи тушди.

— Оҳ, ўша томонга ўтиб олсам қани эди! — хитоб қилди печакгул. — Бир жойда ўлгунча яшашим шарт эмаску. Нима бўлганда ҳам, қўшни девор чиройли ва баланд экан.

Ҳасадга тўла ўсимлик батамом оромини йўқотди. У борган сари бўй чўзиб, кун сайин олий мақсадига яқинлаша бошлади. Мана, ниҳоят кутилган ўша дақиқа етиб келди. Яна бир марта уриниб, печакгул қўшни деворга чиқиб турган шохга илинди, унга бир-икки марта ўраниб олди. У эришган ғалабасидан ўзида йўқ шод ва мағрур эди.

Кечқурун йўлда кечиккан ўткинчи кўринди. Кўзга зўрға чалинган тўсиққа дуч келгач, печакгулнинг ям-яшил танасини шарт юлиб олди ва уни йўл ёқасидаги чуқурга ташлади.

ОЙ ВА ЧИҒАНОҚ

ЧИҒАНОҚ бутун вужуди билан ойга

Леонардо да ВИНЧИ

ИБРАТЛИ ҲИКОЯТЛАР

Қандай қулай ва мустаҳкам бошпана! Бу ерда ўргимчакни ҳеч ким пайқамайди. У бўлса беркинган хонасидан чиқиб, бўлаётган воқеаларни бехавотир кузатади. Унга бўлса ҳеч нима дахл қилмайди.

— Тош остона олдига пашшалар учун тўр тўқийман, — кўнгли тўқ ўргимчак режа туза бошлади. — Эҳанпояларга эса маҳкамроқ тўр қўяман, у ерда семиз қуртлар бўлади. Эшик тутқичларига эса чивинларни ушлаш учун тузоқ қўяман.

Ўргимчак орзу ва бахтдан ўзида йўқ хурсанд эди. Темирдан қилинган қулф тешиги унга мустаҳкам қалъа бўлиб кўринар, у бундан ҳам хатарсиз ошённи умрида кўрмаган эди.

Ўргимчак орзулар гирдобига шўнғиб, келгусига бири биридан ажойиб режалар тузар экан, унинг ниҳоятда ўткир қулоғи яқинлашиб келаётган қадам товушларини эшитди. Табиатга кўра эҳтиёткор эмасми, шу заҳоти бошпанасига кириб кетди.

Уйга қайтган хўжайин ёнидан бир даста калит олиб, уларнинг бирини қулфга солди ва орзупарастни мажақлаб юборди.

КАПАЛАК ҚУРТИ

КАПАЛАК қурти баргга ёпишганча, ҳашаротларнинг учиши, вижир-вижири, сакрашларига, қувлашмачоқ ўйнаётганига маҳлиё бўлиб қараб турарди. Теварак-атрофдагилар доимо ҳаракатда эдилар. Фақат угина, фақат угина овоздан маҳрум, учолмасди, югуролмасди.

У ҳаддан ташқари уринниб фақатгина судраларди. Капалак қурти бир баргдан иккинчи баргга бир амаллаб ўтар экан, назарида оламни бир айланиб келгандек бўларди.

Шундай бўлса ҳам у тақдирдан нолимасди, ҳеч кимга ҳасад қилмасди, ҳамма ўз иши билан машғул бўлиши керак деб ўйларди. Ниҳоят у ҳам ўзига янги мустаҳкам уй — пилла қуриши учун нозик ипак иплар тўқишни ўрганиш вақти келди. У ортиқча мулоҳазаларга берилмай, тиришқоқлик билан ишга киришди. Зарур муддатда у бошидан-оёқ пилла билан ўралган эди.

— Энди нима бўлади? — сўради кенг дунёдан ажралиб ўз бошпанасида қолган капалак қурти.

— Ҳар нарсанинг вақти бор! — унга жавоб эшитилди, — озгина сабр қил, нима бўлишини кўрасан.

Вақти келганда у уйғонди, энди аввалги қўполгина капалак қурти эмасди. Пилладан осонгина қутулгач, у ёркин нурлар билан зийнатланган қанотлари ўсиб чиққанини кўриб ажабланди. У қувноқлик билан қанот қоқиб, баргдан пардек енгилгина ажралди ва бепоён зангори кенгликлар сари учиб кетди.

Русчадан Темур УБАЙДУЛЛАЕВ таржималари.

Фан оламида

⊙ РАДИОЭЛЕКТРОНИКА, кимё саноатида, халқ хўжалигининг бошқа кўпгина тармоқларида турли хил ўта юпқа материаллар параметрларини, жумладан, уларнинг зичлиги ва қалинлигини аниқ ўлчаш зарур. Ўзбекистон ССР Фанлар академияси илмий асбобсозлик марказий лойиҳа-конструкторлик ва технология бюросида ишлаб чиқилган лазер қалинлик ўлчовчи қурилма бир неча секунд ичида ана шу ишни бажара олади.

Асбоб ёрдамида контактсиз, плёнканинг устки қисмини бузмасдан уларнинг параметрларини аниқ белгилаш мумкин, шу пайтгача мавжуд қурилмалар ёрдамида буни амалда қилиш мумкин эмасди.

Янгилик Москвадаги «Пластик» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмасида синовдан муваффақиятли ўтди ва жорий этилди. Бунинг натижасида корхона ўзи ишлаб чиқараётган маҳсулот самарадорлигини ҳамда сифатини оширишга, бир йил ичида юз минг сўмдан кўпроқ пулни тежаб қолишга муваффақ бўлди.

⊙ «МИЕЛОПИД» дориси вабо касаллигига қарши паррандаларни эмлашда ишлатиладиган зардобнинг таъсир кучини оширишга ёрдам беради. Ўзбекистон ССР Фанлар академияси биохимия институти мутахассислари ўтказган тадқиқотлар буни тасдиқлади.

Паррандабоқарлар бу касалликнинг қай даражада хавфли эканини яхши билишади. Касаллик бошланиши билан атиги бир неча кун ичидагина қанчадан-қанча товуқлар қирилиб кетади, паррандачилик фабрикалари узоқ муддат ёпиб қўйилади, натижада катта зарар кўрилади. Ана шу касалликнинг олдини олиш мақсадида товуқлар вабо касалига йўлиқмасликлари учун уларни эмлашади. Лекин улар олдида битта муаммо бор — эмлаш дориси орадан 10—12 кун ўтгач таъсир қила бошлайди. Ана шу муддат давомида паррандаларни касалликдан ҳимоя қилиш жуда мушкул. Янги дорининг қўлланилиши натижасида шу муддат икки марта қисқаради. Бундан ташқари, ушбу дори паррандаларни бошқа бир қанча касалликлардан ҳам сақлаб қолиш хоссаларига эга.

Янгилик СССР Фанлар академиясининг академиги Р. В. Петров раҳбарлигида яратилди. Тошкент олимлари эса бу дорини ялк бор Тошкент паррандачилик фабрикасида синаб кўрдилар.

(ЎзТАГ мухбири).

⊙ «ШАРАФЛИ КАСБИМ УҚИТУВЧИЛИКНИ СЕВАМАН».

Шаҳардаги 250-мактабнинг математика ўқитувчиси Сафура Саъдиева.

Р. Альбеков сурати.

Кейинги вақтда ёшлар орасида Шарқ яккакурашн турларига қизиқиш ортиб бораяпти. Ҳозир бу кураш турларн билан миллионлаб ишқибозлар шуғулланаяптилар. Турғунлик йилларида у-шу секцияларн «Одамларни бешафқат қотилларга айлантираяпти», деган нотўғри тушунча билан ёпиб қўйилганлиги сир эмас. Ҳақиқатан ҳам шундайми! Киши танаси ва руҳи қандай имкониятларга эга! Шарқ яккакурашн турларн билан кимлар шуғулланаоладилар! Гайриоддий машқлар нималардан иборат!

Сизларни ана шулар билан яқиндан таништирш мақсадида газетамиз орқали туркум мақолалар бериб боришга қарор қилдик. Шарқ яккакурашидан дастлабки сабоқ Тошкентдаги у-шу ассоциацияснинг етакчи мутахассисларидан бири, Шарқ еттикурашн бўйича «қора белбоғ» соҳиби Фарҳод Ҳамидов таҳрири остида эълон қилинаяпти.

У-ШУ САНЪАТМИ ЁКИ...

ШАРҚ жаҳонга жуда кўп мўъжизаларни ҳадя этган. Ана шулардан бири у-шудир. Бу санъатнинг пайдо бўлиши ва ривожланиши эрамиздан аввалги иккинчи минг йилликда — кўҳна Ҳинд юртига бориб тақалади. Ривоятлар бирон-бир гуноҳга берилган жазо тариқасида чангалзор — жунглиларга ҳайдаб юборилган кишиларнинг маймун, шер, йўлбарс, илон, тўнғиз ва ҳоказо жониворлар билан яккама-якка, қуролсиз жангга кирганликлари ҳақида ҳикоя қилади.

Кунларнинг бирида ана шундай гуноҳкорга Хитой карвони йўлиқади. Чинжинлар (Чин—Хитой давлатининг номи, хитойлик киши маъносини беради) бу кишини қул қилиб олиб кетмоқчи бўладилар. Аммо унга ташланган жангчиларнинг барчаси четга улоқтириб ташланади. Улар қайтиб бу ғайриоддий кимсага яқинлашишга ботинолмайдилар. Карвонбоши эса унга Хитойга боришни ва ўзининг мўъжизакор санъатини жангчиларга ўргатишни таклиф қилади. Шу тариқа у-шу санъати Хитойга кўчади ва ёш жангчилар беш хил услуб бўйича машқларда қатнаша бошлайдилар.

Вақт селдай ўтади. Ғалати санъатни Хитойга олиб келган киши оламдан кўз юмади. Аммо ортида маймундай эпчил, илондай сирғалувчан, йўлбарсдай кучли шогирдлари қолади. Эрамиздан аввалги биринчи минг йилликка келиб, бетиним изланишлар ва машқлар натижасидаа у-шу санъати оқимларга бўлина бошлайди. Тенги йўқ уста Пянь-фу-цу «Шимолий оқим»га асос солади. Аммо у турли ҳайвонлар ҳаракатлари негизида ишлаб чиқилган тартиблардан қониқмас эди. Кўп йиллик изланишлар натижасида ҳозирги машҳур каратэни яратади. Кўп ўтмай бундан японлар ҳам воқиф бўлиб, янгича кураш турини ўргана бошлайдилар. Япоилар уни каратэ — «куролсиз қўл» деб номлайдилар. Кейинча эса катта маҳоратга эга бўлган уста каратэчилар ўз мактабларини очишади. Шу тариқа «Вадарю» — ҳаракатлар уйғунлигига асосланган энг гўзал услуб, «Шотокан» — кучли зарбалар негизида шаклланган ҳимояланиш воситаси «кёхи-шанхай», «гоччи-рю» каби йўналишлар пайдо бўлади. Булар орасида «шотокан-рю», «вада-рю», «кёхи-шанхай», «жу-житсу» ва «жиу-житсу-ку-до» турлари кенг тарқалади. Кучли каратэ усталари император лашкарининг сэн-сайи, яъни тренери қилиб ишга олинади.

«Жанубий оқим» эса анъанавий йўналиш билан ривожланиб бораверади. Будда таълимотини тарғиб этувчи монастирларда яккакураш сирлари ҳам ўргатила бошлайди. Бора-бора монастирлар у-шу санъатининг содиқ тарғиботчисига айланадилар. Вақт ўтган сайин янги-янги услублар кашф этилаверади, улар эса бошқасидан ўзига хослиги, куч талаб қилиниши билан ажралиб туради. «Жанубий йўналиш» «каратэ-до»дан фарқ қилиб, мушт, кафт қирраси, тирсак, оёқ кафти, оёқ қирраси, товон тиззалардан ташқари бармоқлар билан иш кўради. Икки оёқни чалиштирган ҳолда ёки кўрсаткич бармоқ учи билан зарба бериш японларга мўъжиза бўлиб туюлади. Энди улар ҳам янги услублар излашга тушадилар. Шу тариқа, бир санъатнинг икки қутби ўртасида ўзига хос бир мусобақа бошланади. Кураш майдонидаги кишининг руҳий ҳолатига кўпроқ эътибор берила бошлайди. Худди шу ерда хатхо-йога машқлари иш беради. Кўп ўтмай, танисиҳатлик машқлари — «Зьонг-шинь» юзага келади. Аввал бошда киши танасининг ташқи нуқталари — икки кўз, биқин ва бошқалар зарба объекти қилиб олинган бўлса, энди асаб тугунларига ҳам эътибор берилади. У-шу санъатининг хавфлилик даражаси ортган сайин, сэнсайлар ундан фақат эзгу мақсадларда фойдаланиш лозимлигини қайта-қайта уқтирадилар.

Шу орада тўлқинсимон зарбалар ва ҳимоя воситаларга асосланган тайк-вандо турн бунёдга келади. «Жанубий» ва «Шимолий» оқим намояндалари эса услубларни қайта-қайта таҳлил қилишдан зерикмайдилар. Баданнинг маълум нуқтасига зарур миқдорда куч юбориш учун қадимий машқларни жуда катта диққат-эътибор билан, рисолалар ва сэн-сай насиҳатларидан четга чиқмай бажариш талаб этиларди. Хатога йўл қўйган шогирдлар эса сафдан чиқардилар.

Ўтган асрнинг охирига келиб Шарқ яккакурашига қизиқиш жуда ортади. Жаҳон энг кам куч ишлатиб кўп натижа олиш имкониятини берувчи бу мўъжизакор санъат олдида бош эгади.

У-шу санъати эрамиздан аввалги йиллардаёқ Шарққа ёйилган десак, хато қилмаймиз. Ёзувчи М. Эгамбердиевнинг «Сариқ аждар ҳамласи» китобида Довон (қадимий Фарғона) қўрғонларидан бирининг ҳимоячиси бўлган ёш йигит босқинчи хитойлардан бирига сакраб, икки оёғи билан зарба берганлиги ҳикоя қилинган. Ажойиб тарихчи Зайниддин Восифий эса Ҳусайн Бойқаро полвонлари сафида мушт-лашув сирларини пухта эгаллаган бир йигит борлиги ҳақида хабар беради.

Шарқ яккакурашининг моҳир усталари у-шунинг юксак аҳлоқий томони ҳақида ҳикоя қиладилар. Машқларни нотўғри бажарганлар, кишилар ўртасидаги руҳий муносабатларни ҳис қилмаганлар, аксинча, мусаффо қалбларига путур етказиб, жиззаки бўлиб қолишлари мумкин. Бу эса тананинг илғамас нуқталарида безовталик бошланганидан далолат беради.

Исажон СУЛТОНОВ.

ШАРҚ ЯККАКУРАШИДАН САБОҚЛАР

Оқшом суҳбатлари

⊙ «Жанубий» ва «Шимолий» у-шу мактаблари.
⊙ Каратэ — афсона ва ҳақиқат.
⊙ Кунг-фуда нечта услуб бор?
⊙ Тайк-вон-до ажойиботлари.

Муҳаррир Э. М. ЭРНАЗАРОВ.

Реклама ва эълонлар

Ўзбекистон ССР Халқ таълими министрлиги
Тошкент халқ таълими Бош бошқармаси

В. П. ЧКАЛОВ НОМИДАГИ ТОШКЕНТ АВИАЦИЯ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ БИРЛАШМАСИ БАЗАСИДАГИ

С. И. Кадишев номидаги 33-авиация ҳунар-техника билим юрти
қуйидаги ихтисосликлар бўйича
1990—1991 ўқув йили учун

ЎҚУВЧИЛАР ҚАБУЛ ҚИЛАДИ

Учувчи аппаратларни йиғувчи слесарь, механика-йиғув ишлари слесари, учувчи аппаратлар деталларини тайёрлаш ва парчинлаб иш бажариш бўйича слесарь, кенг профилдаги станокчи, рақамли программа билан бошқариладиган станокларнинг оператори, фрезерчи, электр-газ пайвандчи.

ЎҚИШГА 8 ВА 10 СИНФ МАЪЛУМОТИГА ЭГА БЎЛГАН ҲАМДА ТОШКЕНТ ШАҲРИДА ВА ШАҲАР АТРОФИДА ЯШАБ ТУРУВЧИ ЙИГИТ ВА ҚИЗЛАР ҚАБУЛ ҚИЛИНАДИ.

10-синфни тамомлаган ўқувчилар, шунингдек Совет Армияси сафларидан истеъфога бўшатилган ёшлар учун ўқиш муддати — 6—10 ой. Ўқувчиларга ойига 65 сўм стипендия тўланади. 8 синф маълумотига эга бўлган ўқувчилар учун ўқиш муддати — 1—3 йил. Улар бепул овқат ва кийим-бош билан таъминланадилар.

Билим юртини тамомлагандан сўнг талабаларга ўрта маълумот ҳақидаги диплом ва касб бўйича тегишли малака оширгани ҳақидаги ҳужжат берилади.

Ишлаб чиқариш практикаси даврида ўқувчиларга стипендия сақланган ҳолда ишлаб топган ҳақининг 50 фоизи тўланади.

Билим юртидаги ўқиш даври умумий меҳнат стажига қўшиб ҳисобланади.

ЎҚИШ — ЎЗБЕК ВА РУС ТИЛЛАРИДА ОЛИБ БОРИЛАДИ.

Билим юрти ҳарбий-спорт базасига эга. Вокаль-чолғу ансамбли, Авиамодель тўгараги, миллий чолғу асбоблари ансамбли, сурат чизиш студияси, духовой оркестр, дельтопланда парвоз этиш, компьютер техникаси тўгараклари ишлаб турибди. Билим юртида Ёшлар техника ижодиёти лабораторияси ишлаб турибди. Бу ерда ўқувчиларга бажарган иши учун 100 фоиз меҳнат ҳақи тўланади.

Билим юртини тамомлаб чиққанлар В. П. Чкалов номидаги Тошкент авиация ишлаб чиқариш бирлашмасига ишга юборилади.

Билим юртини аъло баҳолар билан тамомлаганларга эса олий ўқув юртларининг кундузги ва кечки бўлимларига, шунингдек барча олий ўқув юртларига ўқишга киришлари учун йўлланмалар берилади.

Билим юртига ўқишга кирувчилар қуйидаги ҳужжатларни тақдим этишлари лозим: директор номига ариза, 8-синфни тамомлаганлиги ҳақидаги гувоҳнома ёки ўрта маълумот ҳақидаги аттестат, туғилгани ҳақидаги гувоҳнома ёки паспорт, медицина справкаси (0/86 форма), 6 дона фотосурат (3х4 ва 4х5 см).

МАШҒУЛОТЛАР — 1 СЕНТЯБРДА БОШЛАНАДИ.

Бизнинг адрес: 700207, Тошкент шаҳри, Генерал Петров кўчаси, 331-уй (8, 30, 103, 106, 119, 171-автобуслар; 6, 29-трамвайларнинг «С. И. Кадишев номидаги билим юрти» бекати).

Телефонлар: 96-58-20, 96-47-70, 96-39-72.

Ўзбекистон ССР Халқ таълими министрлиги
ТОШКЕНТ «ҚИЗИЛ ТОНГ» ТИКУВЧИЛИК ИШЛАБ ЧИҚАРИШ БИРЛАШМАСИ ҚОШИДАГИ
48-ҲУНАР-ТЕХНИКА БИЛИМ ЮРТИ
1990-1991 ўқув йили учун

ЎҚУВЧИЛАР ҚАБУЛ ҚИЛАДИ

Ўқишга Тошкент шаҳрида ва Тошкент областининг пойтахтга яқин районларида яшовчи 9—11-синф ҳажмда маълумотга эга бўлган қизлар қуйидаги ихтисосликлар бўйича қабул қилинади: хотин-қизлар, болалар ва эркаклар устки кийимларини тикиш бўйича тикувчи-мотористка.

9-синф ҳажмида маълумотга эга бўлган қизлар 3 йил ўқийдилар ва бепул иссиқ овқат, кийим-бош билан таъминланадилар.

Ўқишни битирганларидан сўнг улар ўрта маълумот ва эгаллаган касблари ҳақида диплом оладилар.

11-синфни битирган қизлар 1 йил ўқийдилар ва улар ҳар ойда 30 сўм миқдорида стипендия оладилар.

Ҳамма ўқувчилар ишлаб чиқариш практикасини ўташ даврида ишлаб топган меҳнат ҳақларининг 50 фоизини оладилар.

ЎҚИШ ДАВРИ УЗЛУКСИЗ МЕҲНАТ СТАЖИГА ҚЎШИБ ҲИСОБЛАНАДИ.

Битирувчи курс аълочи ўқувчиларнинг 10 фоизига ўқишга кириш учун йўлланма берилади.

Ўқувчилар «И. Ганди» номли маданият саройидан кенг фойдаланадилар. У ерда ҳар хил тўгараклар, спорт секциялари, каратэ ва диско клублар мавжуддир.

Ўқувчилар корхона территориясида жойлашган маиший ва медицина хизматидан, соат ва оёқ-кийим устахонасидан, сартарошхона, кийим-кечак ва озиқ-овқат магазинидан, профилакторийдан фойдаланадилар.

Билим юртида ўқувчилар бадиий ҳаваскорлик тўгараги, «Модалар театри» тўгараги, шунингдек, спорт секцияларида иштирок этишлари мумкин.

Каникул даврида ўқувчилар Совет Иттифоқи шаҳарларига, дам олиш базаларига бепул туристик путёвкалар билан тақдирланадилар.

Ўқишга кирувчилар қуйидаги ҳужжатларни топширишлари лозим: билим юрти директори номига ариза, маълумоти тўғрисида ҳужжат (асли), турар жойидан, ота-онасининг иш жойидан ва медицина справкалари, 3х4 см ҳажмдаги 4 дона фотосурат.

Туғилганлик тўғрисидаги гувоҳнома ёки паспорт шахсан кўрсатилади.

Мурожаат учун адрес: 700061, Тошкент шаҳри, Чехов кўчаси, 5-а уй. (1, 2, 5, 24, 26-трамвайлар, 1, 5, 8, 10, 17-троллейбуслар; 2, 3; 25, 60э, 71, 80э-автобусларнинг «Қизил тонг» ишлаб чиқариш бирлашмаси» бекати).

Хонатласдан либос тикдирамиз

Ушбу газламанинг турфа рангларини қиёслаш учун, камалак ранглари каби жилваланади, деймиз. Аммо шуни айтиш керакки, хонатласнинг олдида камалак ранглари ҳам уялиб қолади.

Мазкур газламани жаҳонда тенги йўқ, деса бўлади. Найзасимон расмлар, бир-бири билан уйғунлашиб кетган турфа ранглар, майинлик ва нафислик фақат хонатласга хосдир. У жуда осон бурмаланади, бунда у янада чиройли кўринади. Хонатласдан миллий кўйлак ҳам, шимли ансамбль ҳам, костюм ҳам тикса бўлади — бунинг учун бироз хаёлга эрк бериш керак холос.

ХОНАТЛАСНИ СИЗ «ОЛМОС» РЕСПУБЛИКА УЛГУРЖИ-ЧАКАНА САВДО БИРЛАШМАСИНИНГ МАГАЗИНЛАРИДАН СОТИБ ОЛИШИНГИЗ МУМКИН.

«ОЛМОС» РЕСПУБЛИКА УЛГУРЖИ-ЧАКАНА САВДО БИРЛАШМАСИ.

СУРАТГА ВА КИНОГА ОЛИШ АШЁЛАРИНИ, ТЕЛЕВИЗОРЛАРНИ, РАДИОПРИЁМНИКЛАРНИ...

«ТАШКУЛЬТТОРГ»нинг 18-МАГАЗИНИ
(Проектная -Слоним кўчаси, 3-уй)

ТАКЛИФ ЭТАДИ

Сотувда ФЭД—5С, ФЭД—5В, «Киев» фотоаппаратлари, қора-оқ рангдаги суратлар учун қоғоз, рангли ва қора-оқ суратлар плёнкаси, фиксаж, кинога олиш аппаратлари, театр дурбинлари, узун дурбинлар бор.

Рангли «Фотон-Ц281», «Радуга-304Д», «Темп-Ц280Д», «Чайка-280Д», «Рекорд-Ц381Д» телевизорларини, транзисторли радиоприёмникларни, батарейкаларни харид қилишингиз мумкин. Магазиннинг теле ва радио моллар секцияси сизга таклиф этадиган молларнинг тўла бўлмаган рўйхати ана шундай.

МАГАЗИН СОАТ 10 ДАН 19.00 ГАЧА ИШЛАЙДИ, **танаффус соат 14 дан 15.00 гача.**

Дам олиш куни — душанба.

Магазинга 3-трамвайда бориш мумкин.

«ТАШКУЛЬТТОРГ».

«Союзреклама» Бутуниттифоқ ишлаб чиқариш бирлашмасининг

Ўзбекистон реклама ишлаб чиқариш корхонаси.

Реклама ва эълонлар

«Ўзбекконцерт»

В. И. ЛЕНИН НОМИДАГИ СССР ХАЛҚЛАРИ ДЎСТЛИГИ САРОЙИДА

13, 14, 15, 16 февраль соат 19.30 да

«ОЛАМНИ САҚЛАНГ, ДЎСТЛАР»

ЯНГИ КОНЦЕРТ ПРОГРАММАСИ

ҚАТНАШАДИЛАР:

Ўзбекистон ССР халқ артисти
НУРИДДИН ҲАМРОҚУЛОВ

Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артист
ГУЛЧЕҲРА ФОЗИЛЖОНОВА

Солистлар: РОЗА ҚУЛДОШЕВА **ва** ДАДАХОН ҒАНИЕВ.

Концертни сўз устаси МАШРАБ НАЗАРОВ олиб боради.

Билетлар соат 11.00 дан сотилмоқда.

Ўзбекистон Маданият фонди
Ўзбекистон Ленин комсомоли Марказий Комитетининг

ЁШЛАР УИИ
В. И. ЛЕНИН НОМИДАГИ СССР ХАЛҚЛАРИ ДЎСТЛИГИ САРОЙИДА
20, 21 февраль соат 16 ва 19.30 да

«Фарғона жилолари» қўшиқ ва кулги кечаси

ИШТИРОК ЭТАДИЛАР:

Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артист Зиёда МАДРАҲИМОВА.

«КАМОЛОТ—89» жумҳурият конкурсининг ғолиби Охунжон МАДАЛИЕВ.

«ТОШКЕНТ МАЛИКАСИ» конкурсининг ғолиби Наргиза ОЛИМОВА.

«ҚИЗИҚЧИ-89» жумҳурият конкурсининг совриндорлари: Абдулла АҚБАРОВ ва Туйғун САЪДУЛЛАЕВ.

ПРОГРАММАНИ Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артистлар, Ўзбекистон Ленин комсомоли мукофотининг лауреатлари Гулчеҳра ва Лутфулла САЪДУЛЛАЕВлар олиб борадилар.

Кечадан тушган маблағни иштирокчилар Ўзбекистон Маданият фондига тортиқ қиладилар.

Саҳналаштирувчи режиссёр—Бахтиёр САЙФУЛЛАЕВ.

Кўпчилик бўлиб келиш учун буюртмалар қабул қилинади.

Қўшимча маълумотлар учун телефонлар: 45-93-63, 39-42-68, 41-45-20.

Билетлар СССР Халқлари дўстлиги саройининг кассаларида соат 11.00 дан бошлаб сотилмоқда.

ТОШКЕНТ ОБЛАСТЬ ЛЕНИН КОМСОМОЛИ МУКОФОТИНИНГ ЛАУРЕАТИ

«ПАРВОЗ» АШУЛА ВА РАҚС ҲАЛҚ АНСАМБЛИ

КОНКУРС ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

КОНКУРС ҚУЙИДАГИ ТЎГАРАКЛАРДА ЎТКАЗИЛАДИ:

ЎЗБЕК МИЛЛИЙ РАҚС ТЎГАРАГИ.

15 дан 30 ёшгача бўлган йигит-қизлар қатнашишлари мумкин.

РАҲБАРИ: **Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган артист НАСИБАХОН МАДРАҲИМОВА.**

МИНИАТЮРА ТЕАТРИ.

18 дан 35 ёшгача бўлган ҳаваскор йигит-қизларни таклиф қилади.

Аския, интермедия, ҳажвий шеърлар ижро эта оладиганлар, комиклар, тақлидчилар тўгаракка марҳамат!

РАҲБАРИ: **Тошкент область Ленин комсомоли мукофотининг лауреати СОАТ ШАРИПОВ.**

АШУЛА ТЎГАРАГИ.

Ҳаваскор хонандалар қабул қилинадилар.

РАҲБАРИ: **МАНСУРЖОН МАМИРОВ.**

Ашула ва рақс ансамблининг конкурси машғулот кунлари: якшанба соат 13 дан; душанба, чоршанба кунлари соат 17.00 дан бошланади.

Адресимиз: Тошкент шаҳри, Навоий кўчаси, 16-уй. «Восток» клуби. Телефон 41-05-50.

Конкурсга марҳамат!

ТЕАТР

НАВОИЙ НОМИДАГИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ АКАДЕМИК КАТТА ТЕАТРИДА — 7/II да **Севги тумори**, 8/II да **Зебуннисо**, 9/II да **Корсар.**

ҲАМЗА НОМИДАГИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ АКАДЕМИК ДРАМА ТЕАТРИДА — 7/II да **Келинлар қўзголони**, 8/II да **Пуч**, 9/II да **Олтин девор.**

МУҚИМИЙ НОМИДАГИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ МУЗИКАЛИ ТЕАТРИДА — 7/II да **Гул ва Наврўз**, 8/II да **Ака-ука совчилар**, 9/II да **Аршин мол олон.**

ЎЗБЕК ДАВЛАТ «ЕШ ГВАРДИЯ» ДРАМА ТЕАТРИДА — 7/II да **Отасининг қизи**, 8/II да **Сўнаётган юлдузлар**, 9/II да **Зиёфат.**

КИНО

7 ФЕВРАЛДА

БАДИИЙ ФИЛЬМЛАР:

Санъат саройи — «КИЧИК ГУВОҲ» (катта зал, 16, 18.30, 20.45; кичик зал, 19.30).

Чайка — «МАШЪУМ ЖАР ЁҚАСИДА» (тоқ соатларда, 20.45).

Восток — «СЕВГИН ВА ИШОНГИН» (16, 18.30, 20.45).

Москва — «ЖИКАЛАР СУЛОЛАСИ» (тоқ соатларда, 20.40).

Дружба — «ЖИКАЛАР СУЛОЛАСИ» (жуфт соатларда ва тоқ соатларда).

Тошкент Советининг 50 йиллиги — «ҚОНУНДАГИ ЎҒРИЛАР» (тоқ соатларда, 17.00).

ВЛКСМ 30 йиллиги —«ЁВУЗ КУЧ» (жуфт соатларда).

8 ФЕВРАЛДА

БАДИИЙ ФИЛЬМЛАР:

Санъат саройи — «КИЧИК ГУВОҲ» (11, 13.30, 16, 18.30, 20.45 — катта зал, 12, 14.30, 17, 19.30 — кичик зал).

Чайка — «МАШЪУМ ЖАР ЁҚАСИДА» (тоқ соатларда, 20.45).

Восток—«СЕВГИН ВА ИШОНГИН» (11, 13.30, 16, 18.30, 20.45).

Москва — «ЖИКАЛАР СУЛОЛАСИ» (11, 15.20, 19.20, 21.00), «КУНЛАРНИНГ БИРИДА АМЕРИКАДА» (13, 17).

Дружба — «ЖИКАЛАР СУЛОЛАСИ» (жуфт ва тоқ соатларда).

Тошкент Советининг 50 йиллиги — «НЕ БУЛГАНДА ҲАМ СЕНГА ҲЕЧ НАРСА АЙТМАЙМАН» (тоқ соатларда).

ВЛКСМ 30 йиллиги — «НЕ БУЛГАНДА ҲАМ СЕНГА ҲЕЧ НАРСА АЙТМАЙМАН» (жуфт соатларда).

ЦИРК

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЦИРКИДА — ПОЛЬШАНИНГ «ВАРШАВА» ЦИРКИ ВА СОВЕТ ЦИРКИ УСТАЛАРИНИНГ ГАСТРОЛЛАРИ (19.00).

ТОШКЕНТ ОКШОМИ

(«Вечерний Ташкент») — орган Ташкентского горкома Компартии Узбекистана и городского Совета народных депутатов.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри.

РЕДАКЦИЯ АДРЕСИ: 700083, Тошкент, Ленинград кўчаси, 32.

ТЕЛЕФОНЛАР: қабулхона — 32-53-76; хатлар — 33-29-70; 32-53-79; жамоатчилик қабулхонаси — 32-55-83.

Яншанбадан ташқари ҳар куни ўзбек ва рус тилларида мустақил чиқади.

Р. 04072.

Тиражи 139.200. Индекс 64690. Д—2201.

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10.